

NJi-monitor

Leerlingenzorg en Zorg- en adviesteams in het voortgezet onderwijs 2008

Deze publicatie doet verslag van het jaarlijkse onderzoek naar de leerlingenzorg en Zorg- en adviesteams (ZAT's) in het voortgezet onderwijs in Nederland. Het onderzoek is verricht door het Nederlands Jeugdinstituut in opdracht van het ministerie van OCW. De nadruk van het onderzoek ligt op de samenwerking van de leerlingenzorg van scholen voor voortgezet onderwijs en (externe) instellingen op het gebied van gezondheidszorg, welzijn, jeugdzorg, veiligheid en leerplicht in ZAT's, als ook op de bestuurlijke afspraken over de deelname van deze partijen in de ZAT's. De *NJi-monitor Leerlingenzorg en Zorg- en adviesteams in het voortgezet onderwijs 2008* vat de belangrijkste bevindingen samen.

NJi-monitor

Leerlingenzorg en Zorg- en adviesteams in het voortgezet onderwijs 2008

Paolo van der Steenhoven
Dolf van Veen

© 2009 Nederlands Jeugdinstituut

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft dit onderzoek verricht in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Al het mogelijke werd gedaan om de informatie in dit boek zo juist en actueel mogelijk te maken als kan. Auteurs of uitgever kunnen niet verantwoordelijk gesteld worden voor mogelijke nadelen die lezers door eventuele onvolkomenheden in het boek zouden kunnen ondervinden.

Auteur(s)

Paolo van der Steenhoven en Dolf van Veen

Foto omslag

Marcel van den Bergh

ISBN 978-90-883-129-2

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

Telefoon (030) 230 63 44

Website www.nji.nl

Infolijn (030) 230 65 64, e-mail info@nji.nl

Inhoud

Samenvatting 7

Inleiding 15

- 1 Opzet van onderzoek 17
 - 1.1 Scholen voor voortgezet onderwijs 17
 - 1.2 Samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs 18
- 2 De leerlingenzorg van scholen 21
 - 2.1 Zorgvisie van scholen 21
 - 2.2 Schoolinterne leerlingenzorg 22
 - 2.3 Schoolintern zorgteam 25
 - 2.4 Minimale vereisten voor leerlingenzorg op scholen 26
- 3 ZAT's op scholen voor voortgezet onderwijs 29
 - 3.1 Dekkingsgraad ZAT's op scholen 30
 - 3.2 Functies en organisatie van het ZAT 31
 - 3.3 Aantal en aard casussen 35
 - 3.4 Deelnemers aan het ZAT 38
 - 3.5 Borging samenwerking in ZAT 45
 - 3.6 Beoordeling functioneren van ZAT's 51
 - 3.7 Gepercipieerde resultaten van ZAT's 58
 - 3.8 Bijdrage van ZAT's aan de reductie van voortijdig schoolverlaten 61
 - 3.9 Bestuurlijk overleg en afspraken 61
- 4 Leerlingenzorg op scholen zonder ZAT 65
 - 4.1 Motieven voor afwezigheid van ZAT 65
 - 4.2 Schoolinterne leerlingenzorg op scholen zonder ZAT 66
 - 4.3 Samenwerking met (externe) instellingen 67

5	Relaties van scholen met andere vormen van leerlingenzorg	69
5.1	Reboundvoorzieningen	69
5.2	Collegiale consultatie en ambulante begeleiding	70
5.3	Relaties van scholen met andere lokale en regionale netwerken	70
5.4	Doorgaande zorglijnen voortgezet onderwijs	71
6	Organisatie van de bovenschoolse leerlingenzorg	73
6.1	Organisatie van de bovenschoolse leerlingenzorg	73
6.2	Relatie met speciaal onderwijs	73
6.3	Doorgaande zorglijnen	75
6.4	Overleg met gemeente en provincie	76
7	Het bovenschoolse ZAT van het samenwerkingsverband	79
7.1	Bovenschoolse ZAT's in het voortgezet onderwijs	79
7.2	Functies en organisatie van bovenschoolse ZAT's	80
7.3	Samenwerkingsafspraken met externe deelnemers in het bovenschoolse ZAT	82
7.4	Beoordeling functioneren van de bovenschoolse ZAT's	85
7.5	Gepercipieerde resultaten van bovenschoolse ZAT's	89
7.6	Bestuurlijke afspraken over bovenschools ZAT met gemeente(n)	91
	Bijlage Betrouwbaarheidsmarges	93

Samenvatting

Voor het zesde achtereenvolgende jaar heeft het Nederlands Jeugdinstituut de stand van zaken in de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs in kaart gebracht. In de leerlingenzorg op scholen speelt het zorg- en adviesteam (ZAT) een belangrijke rol. ZAT's zijn multidisciplinaire teams, waarin instellingen die zorg en ondersteuning bieden aan jeugdigen en hun ouders, aansluiten bij de leerlingenzorg die door de scholen wordt geboden. Scholen kunnen vroegtijdig signalen bij jeugdigen herkennen die erop wijzen dat extra zorg of hulpverlening nodig is. De ZAT's zorgen er voor dat die signalen snel en vakkundig beoordeeld worden en dat zo snel mogelijk de juiste hulp of ondersteuning wordt ingeschakeld voor de leerling, de ouders en de leerkrachten. Het kabinet streeft naar een 100% landelijke dekking van goed werkende ZAT's in alle onderwijssectoren in 2011.

Leerlingenzorg op scholen in hoge mate geregeld

De schoolinterne leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs is goed verankerd. Negen van iedere tien scholen (90%) hebben de inhoud en organisatie van de leerlingenzorg vastgelegd in een beleidsdocument.

Een zeer ruime meerderheid van de scholen (93%) heeft een of meer zorgcoördinatoren in dienst. Daarnaast heeft 86% van de scholen een intern zorgteam, een intern overleg van eigen medewerkers voor het bespreken van leer-, sociaal-emotionele en gedragsproblemen van leerlingen. Daaraan nemen in sommige gevallen ook deelnemers van buiten de school deel, zoals de jeugdgezondheidszorg en het schoolmaatschappelijk werk.

Op 98% van de scholen vindt begeleiding van leerlingen plaats via het mentoraat en 91% beschikt over een vertrouwenspersoon. Minimaal tweederde van de scholen heeft ook remedial teachers in dienst, orthopedagogen, schoolpsychologen en/of schoolmaatschappelijk werkers in dienst.

Scholen bieden hun leerlingen verschillende zorgprogramma's aan, zoals faalangstrainingen (78%), specifieke hulp bij dyslexie (77%), sociale-vaardigheidstrainingen (74%), schoolmaatschappelijk werk (64%), anti-pestprogramma's (48%), en ondersteuning bij autisme (52%) en ADHD (38%).

Mocht problemen te complex zijn voor scholen en zij problemen van leerlingen zelf niet kunnen oplossen en/of ondersteuning nodig hebben, dan wordt er door 90% van de scholen volgens een vaste procedure gewerkt bij de inschakeling van of doorverwijzing naar externe instellingen. Dit percentage is al enige jaren constant.

Beschikking over reboundvoorzieningen stabiel

Eén van de zorgvoorzieningen van scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs is de rebound. Hierin kunnen gedragsmoeilijke leerlingen voor een periode van drie tot vier maanden, veelal bovenschools, worden opgevangen voor onderwijs, onderzoek en extra begeleiding of hulpverlening. Evenals in 2007 heeft 80% van de scholen de mogelijkheid leerlingen te plaatsen op een reboundvoorziening van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs. Daarnaast heeft 19% van de scholen (ook) een schoolinterne opvangklas voor leerlingen met hevige gedragsproblemen. In totaal heeft 85% van de scholen in 2008 toegang tot een reboundvoorziening.

Aantal ZAT's gegroeid in 2008

Het percentage scholen met een ZAT in het voortgezet onderwijs is in 2008 van 92% naar 95% gegroeid. In 2004 had 60% van de schoolvestigingen in het voortgezet onderwijs een ZAT.

Een gemiddeld ZAT is beschikbaar voor 712 leerlingen. Het potentiële bereik van een ZAT varieert tussen 12 en 2.607 leerlingen. De helft van de scholen heeft een ZAT dat werkt voor 12 tot 541 leerlingen.

Er bestaat een regionale verscheidenheid in het percentage scholen met een ZAT. In zes provincies en in één grootstedelijke jeugdzorgregio heeft 95% of meer van de scholen een ZAT. In de resterende acht provincies en grootstede-

lijke regio's ligt het percentage daar net of ruim onder. Met name in Drenthe, Stadsgewest Haaglanden en Noord-Brabant blijft het aandeel ZAT's (86 tot 89%) achter bij de landelijke ontwikkeling.

Problemen met opvoeding en gezins- en gedragsproblemen komen het meest voor

In de casusbesprekingen van het ZAT passeren vele problemen regelmatig tot zeer vaak de revue. De top vier van meest gerapporteerde problemen bestaat evenals vorig jaar ook in 2008 uit:

- opvoedingsproblemen (77%);
- gezinsproblemen (76%);
- onhandelbaar gedrag in de klas en op school (74%);
- zorgwekkend verzuim (73%).

Leerlingen met gezondheidsproblemen, agressief gedrag, ADHD en ontwikkelingsproblemen komen in 40% tot 50% van de ZAT's aan de orde.

In vergelijking met vorig jaar zijn alleen leerlingen met politie- of justitiecontacten vaker besproken (34% tegen 23%). In 2008 echter werden minder leerlingen met ADHD besproken (43% tegen 51%).

Ten opzichte van 2004 rapporteren ZAT's vaker dat zij leerlingen bespreken met politie- of justitiecontacten, vermoedens van mishandeling thuis, zorgwekkend verzuim, depressiviteit en angsten.

Positief oordeel over functioneren van ZAT's ...

In 2008 rapporteert 69% van de scholen dat het ZAT in hoge mate de functie vervult van interdisciplinaire probleemanalyse van ingebrachte casussen.

De advisering van docenten en ander onderwijspersoneel naar aanleiding van casussen die deze mensen aandragen (67%) is de tweede meest genoemde functie van het ZAT. De begeleide verwijzing en toeleiding van leerlingen naar externe instellingen wordt door 62% van de ZAT's in hoge mate vervuld.

Ten opzichte van 2007 is de samenstelling van de top drie niet veranderd.

Daarnaast speelt het ZAT in hoge mate een rol bij de afstemming van (externe) hulpverlening op de onderwijszorg (58%) en bij de probleemverkenning door middel van gesprekken, screening en aanvullende diagnostiek (49%).

Scholen blijven positief oordelen over het functioneren van het ZAT. De volgende aspecten zijn, net als in 2007, als goed tot zeer goed beoordeeld:

- expertise van deelnemers (89%);
- samenwerking tussen deelnemers (89%);
- duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken (82%);
- voorzitterschap (78%);
- zorgvuldigheid uitwisseling leerlinggegevens (77%);
- structuur en planmatig verloop van overleg (75%);
- nakomen van afspraken (73%);
- aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit (73%).

De *samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs* hebben vooral waardering voor de onderlinge samenwerking van de leden van het ZAT (90%), de expertise van de leden van het ZAT (80%), de inbedding van het ZAT in de zorgstructuur van de school (73%), de privacy (71%) en het voorzitterschap (70%).

... maar sommige aspecten behoeven verbetering

Er blijven aspecten in de uitvoering binnen het ZAT die naar het oordeel van scholen met prioriteit verbetering behoeven. Hun top vier luidt: de inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen (door 43% genoemd), de omvang (37%) en aard (29%) van de hulpprogramma's ingezet vanuit het ZAT en de snelheid van handelen door het ZAT (32%).

De *samenwerkingsverbanden* hebben een eigen lijstje met verbeterpunten voor de ZAT's op hun scholen: de preventieve hulpverleningsprogramma's die vanuit het ZAT worden ingezet (44%), de helderheid omtrent procedures en afspraken (26%), en de inbedding van het ZAT in de structuur van leerlingenzorg op school, de omvang van de hulpprogramma's ingezet vanuit het ZAT, de kwaliteit van de ZAT-registratie en de kwaliteit van de verslaglegging van het ZAT (elk 24%).

Beoogde deelname kerninstellingen aan ZAT verder gegroeid ...

Het ZAT wordt gevormd door medewerkers van de school en externe instellingen. We rekenen vijf externe instellingen tot de kern van het ZAT. Deze

instellingen zijn de jeugdgezondheidszorg, de Leerplicht, het maatschappelijk werk, bureau jeugdzorg en de politie.

Afhankelijk van de problematiek schuiven ook andere instellingen, zoals de jeugd-ggz, het REC, MEE, Halt en de schoolbegeleidingsdienst, merendeels op incidentele basis, aan bij het casusoverleg van het ZAT.

De jeugdarts en de leerplichtambtenaar nemen aan 97% van de ZAT's deel. De deelnamepercentages van het maatschappelijk werk, bureau jeugdzorg en de politie bedragen respectievelijk 79%, 72% en 66%.

De deelnamepercentages van de vijf kerninstellingen zijn in vergelijking met 2007 niet veranderd. Bij andere instellingen zien we wel een toename: REC cluster 4 (van 20% naar 25%), medewerkers namens het Centrum voor Jeugd en Gezin (van 7% naar 11%) en MEE (14% naar 18%). De deelname van RMC is juist afgenomen, van 16% naar 11%.

De bovenstaande deelnamepercentages zeggen niets over de frequentie waarin partijen aan de casusbesprekingen deelnemen. Van vier kerninstellingen neemt 61% tot 88% altijd deel. De vijfde kerninstelling, de politie, is bij 30% van de ZAT's altijd tijdens de vergadering aanwezig. De deelnamefrequenties van de kerninstellingen is ten opzichte van 2007 onveranderd.

... maar formalisering inzet kerninstellingen stabiliseert

Een ruime meerderheid van de kerninstellingen (68% tot 79%) maakt met het ZAT mondelinge of schriftelijke afspraken over hun inzet.

Het aandeel ZAT's dat met deelnemende partijen schriftelijke afspraken maakt ligt lager. Het maatschappelijk werk maakt van de vijf kerninstellingen in 2008 het vaakst schriftelijke afspraken over hun inzet (54%), gevolgd door de jeugdgezondheidszorg, bureau jeugdzorg en de leerplichtambtenaar. In 2008 is het percentage schriftelijke afspraken niet significant veranderd.

Gepercipieerde resultaten ZAT voortgezet onderwijs positief

De laatste jaren oordeelt een meerderheid van de scholen positief over drie resultaatgebieden van het ZAT. Dit jaar kan daaraan een worden toegevoegd.

De top vier van door het ZAT behaalde resultaten luidt in 2008:

- het sneller mobiliseren van passende begeleiding of hulp (58%);

- meer doeltreffende aanpak van problemen (54%);
- goede probleematixatie en diagnostiek (51%);
- betere afstemming van de onderwijszorg en hulp van externe instellingen (50%).

Tussen 40% en 50% van de scholen vindt dat er ook in (zeer) hoge mate resultaten worden geboekt bij de tijdige verwijzing van leerlingen naar externe instellingen (49%) en de tijdige signalering van problemen bij leerlingen (41%).

Evenals in 2007 zijn acht van iedere tien scholen (81%) tevreden tot zeer tevreden over de mate waarin deelnemers van het ZAT anders dan de school hun doelen waarmaken binnen de gemaakte afspraken. Vijf procent is daarover juist ontevreden.

Zeven van iedere tien scholen (72%) rapporteren dat zij capaciteitsproblemen ondervinden bij het bereiken van de doelstellingen van het ZAT. De knelpunten blijven zich vooral voordoen bij bureau jeugdzorg (volgens 33% van de scholen) en de school zelf (29%).

Bestuurlijke afspraken over ZAT constant

Bij 41% van de samenwerkingsverbanden is een protocol aanwezig waarin de afspraken over de deelname van functionarissen van scholen en externe instellingen in de ZAT's van scholen zijn vastgelegd. Bij 37% zijn deze afspraken in voorbereiding. In 2007 bedroegen de respectievelijke percentages 39% en 30%.

Informatie-uitwisseling bij overgangen in onderwijs verbeterd

In vergelijking met voorgaande jaren meldt een hoger percentage scholen dat er afspraken zijn gemaakt over de uitwisseling van informatie met het basisonderwijs en middelbaar beroepsonderwijs over leerlingen met gedrags- en opvoedingsproblemen.

Bij de instroom van leerlingen uit het basisonderwijs zijn er op 62% van de scholen hierover met basisscholen afspraken gemaakt. Bij de uitstroom naar het mbo heeft 41% van de scholen een regeling getroffen. Dat is 8% meer dan het jaar daarvoor maar nog altijd een minderheid.

Ambulante begeleiding door REC verder toegenomen

Vanuit het speciaal onderwijs ondersteunt het REC cluster 4 scholen met expertise, bijvoorbeeld door het verlenen van ambulante begeleiding van leerlingen met gedragsproblemen.

Op 92% van de scholen hebben leerlingen met gedragsproblemen ambulante begeleiding door het REC cluster 4. In 2007 was op 86% van de scholen het REC actief, in 2004 was dat op 40% van de scholen.

Driekwart van de scholen waar het REC ambulante begeleiding verzorgt, vindt de begeleiding voldoende (39%) of goed (36%).

Inleiding

Dit rapport omvat inmiddels voor het vijfde achtereenvolgende jaar de resultaten van het jaarlijkse onderzoek naar de leerlingbegeleiding in het voortgezet onderwijs en de samenwerking tussen de leerlingenzorg van scholen en samenwerkingsverbanden en externe partijen. Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), afdeling Onderwijs en Jeugdzorg volgt jaarlijks de stand van zaken in Nederland op dit terrein. Opdrachtgever van dit onderzoek is het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

De monitor *Leerlingenzorg en Zorg- en adviesteams voortgezet onderwijs 2008* bundelt de resultaten van schriftelijke en online vragenlijsten die zijn afgenomen bij scholen voor voortgezet onderwijs en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs. De enquêtes zijn afgenomen in het najaar van 2008. De responspercentages van de vragenlijsten zijn goed. De responderende scholen en samenwerkingsverbanden vormen een getrouwe afspiegeling van respectievelijk alle scholen en samenwerkingsverbanden in Nederland.

Opbouw rapportage

De rapportage is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 1 wordt de onderzoekswijze bij scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten verantwoord. Hoofdstuk 2 bevat algemene gegevens over de leerlingenzorg in scholen voor voortgezet onderwijs en over de samenwerking met externe instellingen. Hoofdstuk 3 rapporteert over het functioneren van de schoolgebonden zorg- en adviesteams en de samenwerking met externe instellingen. Hoofdstuk 4 gaat in op de relatie van scholen voor voortgezet onderwijs met bovenschoolse voorzieningen zoals reboundvoorzieningen. In hoofdstuk 5 staan diverse aspecten van de bovenschoolse leerlingenzorg van het samenwerkingsverband centraal. Eén van de bovenschoolse voorzieningen is het bovenschoolse zorg- en adviesteam van het samenwerkingsverband waarover in hoofdstuk 6 wordt gerapporteerd.

Waar we in de rapportage over ‘provincies’ spreken wordt alle twaalf provincies en de drie grootstedelijke jeugdzorgregio’s bedoeld.

De samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs worden hieronder verder met samenwerkingsverbanden aangeduid.

1 Opzet van onderzoek

Het onderzoek is verricht onder twee groepen: scholen voor voortgezet onderwijs en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs. Voor deze groepen wordt in dit hoofdstuk de onderzoekspopulatie en respons beschreven.

1.1 Scholen voor voortgezet onderwijs

In oktober 2008 zijn (alle) 1.296 vestigingen voor voortgezet onderwijs met een schriftelijke vragenlijst aangeschreven. De adressen zijn afkomstig van de Centrale Financiën Instellingen (CFI).

In onderstaande tabel zijn gegevens over de dataverzameling en respons voor 2008 en 2007 weergegeven. Na een correctie voor administratieve en andere kaderfouten (verkeerd adres, school opgeheven of gefuseerd) komen 784 vragenlijsten in aanmerking voor analyse, een respons van 62%. Dit is een hogere respons dan in 2007.

Tabel 1.1 Respons scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten, 2008 en 2007

	vragenlijsten verstuurd	vragenlijsten onbestelbaar	gecorrigeerde respons	2008 respons na correctie	2007 respons na correctie
	abs.	abs.	abs.	%	%
scholen	1.296	23	784	62	55
swv's-vo	82	0	70	85	92

De respons van de scholen is voor enkele kenmerken op representativiteit beoordeeld. De scholen zijn op het niveau van vestigingen vergeleken met wat bekend is uit de leerlingtellingen van de CFI (peildatum: 1 oktober 2008). Uit deze vergelijking blijkt dat de respons een representatieve afspiegeling vormt voor de kenmerken onderwijstype (samenstelling van de vestigingen naar praktijkonderwijs, vmbo, vmbo-havo-vwo, en havo/vwo), vestigingsgrootte gemeten in leerlingaantallen, spreiding van scholen over provincies en de urbanisatiegraad van de gemeenten waarin scholen zijn gevestigd.

Zes van iedere tien respondenten (60%) die de vragenlijst hebben ingevuld, zijn zorgcoördinator. Vijftien procent is directielid. De overige respondenten vervullen functies als afdelingsleider (6%), locatieleider (3%), leerlingbegeleider (2%), docent (2%) of orthopedagoog (2%).

Vier van iedere tien schoolvestigingen (44%) zijn onderdeel van een brede scholengemeenschap waarin op dezelfde vestiging naast vmbo ook havo en atheneum, gymnasium of ongedeeld vwo wordt aangeboden. Een derde van de vestigingen (34%) is een categorale vmbo-school, soms in combinatie met een afdeling voor praktijkonderwijs. Twaalf procent van de vestigingen biedt alleen praktijkonderwijs aan en tien procent van de schoolvestigingen verzorgt alleen brugjaren avo, havo en/of vwo-onderwijs.

Tabel 1.2 Scholen in respons naar schoolsoorten, 2008 (in procenten)

praktijkonderwijs	12
vmbo (+praktijkonderwijs)	34
brede scholengemeenschap (vmbo-havo-vwo)	44
brugjaren avo, havo en/of vwo	10

Het aantal leerlingen van de onderzochte schoolvestigingen varieert van 16 tot 2.877 leerlingen¹. Het gemiddelde leerlingenaantal van een schoolvestiging bedraagt 767 leerlingen. De helft van de vestigingen heeft maximaal 621 leerlingen.

1.2 Samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs

De tweede onderzoeksgroep betreft de samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs. Alle 82 samenwerkingsverbanden zijn uitgenodigd een vragenlijst online in te vullen over de zorgstructuur van het samenwerkingsverband en de aangesloten scholen. Het was ook mogelijk de vragenlijst schriftelijk in te vullen.

De vragenlijst over de zorgstructuur van het samenwerkingsverband was gekoppeld aan een vragenlijst over de reboundvoorziening(en) van het samenwerkingsverband en de besteding van het regionaal zorgbudget 2007 waarover separaat wordt gerapporteerd.

¹ df=783; peildatum: 1 oktober 2008; bron: CFI.

Aan het onderzoek hebben 70 samenwerkingsverbanden meegewerkt. De respons bedraagt 85%, 7% lager dan in 2007.

Tweederde van de vragenlijsten (66%) is ingevuld door de coördinator van het samenwerkingsverband. Een kwart (26%) is beantwoord door een lid van de directie en de resterende vragenlijsten door een medewerker in een andere functie.

Onder de samenwerkingsverbanden ressorteren vier tot 86 scholen voor voortgezet onderwijs. Het gemiddeld aantal scholen per samenwerkingsverband bedraagt 15,3. De helft van de samenwerkingsverbanden telt 15 scholen. Het aantal leerlingen volgens opgave van 64 samenwerkingsverbanden varieert van 1704 tot 30.000. De helft van de samenwerkingsverbanden telt maximaal 8776 leerlingen. De gemiddelde omvang is 10.358 leerlingen. Het aantal schoolbesturen varieert over de samenwerkingsverbanden van één tot negentien. Een doorsnee samenwerkingsverband is actief voor zes schoolbesturen. De helft telt een tot vijf schoolbesturen.

2 De leerlingenzorg van scholen

We beginnen deze rapportage met een beschrijving van de leerlingenzorg op de school. Onderwerpen die de revue passeren zijn: de visie van scholen op het aanbod van zorg, de eigen (zorg)voorzieningen en eigen programma's van scholen om zorg te bieden aan leerlingen met sociaal-emotionele, gedrags- en ontwikkelingsproblemen en specifieke onderwijsbehoeften, en de beschikking over schoolinterne zorgteams.

2.1 Zorgvisie van scholen

Op een kleine groep scholen na voelen alle scholen (meer dan 90%) zich net als in voorgaande jaren verantwoordelijk voor het aanbieden van een goed schoolklimaat, het remediëren van voorkomende leerproblemen, het signaleren van sociaal-emotionele problemen en gedragsproblemen, en het aanbieden van lichte vormen van begeleiding bij deze problemen. Negen van iedere tien scholen (86%) bieden begeleiding aan in de vorm van bijvoorbeeld faalangst-trainingen en sociale-vaardigheidstrainingen.

Het bevorderen van een gezonde leefstijl bij leerlingen is volgens 65% van de scholen een aspect van zorg waarvoor scholen zich verantwoordelijk voelen. Daarnaast is de school verantwoordelijk voor het aanbieden van (naschoolse) huiswerkklassen (31%) en het verlenen van specifieke hulp aan allochtone leerlingen (28%).

Circa een vijfde van de scholen voelt zich verantwoordelijk voor het aanbieden van hulp- en opvangklassen.

Tabel 2.1 Waarvoor is de school volgens de visie van de school verantwoordelijk? 2004-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)*

	2008	2007	2004
aanbieden van een goed schoolklimaat	98	97	97
lichte vormen van begeleiding bij sociaal-emotionele problemen en gedragsproblemen	94	93	93
signaleren van sociaal-emotionele problemen en gedragsproblemen	93	93	92
onderwijzen leerlingen, zonodig het remediëren van leerproblemen	92	95	94
begeleiding, bijv. faalangstraining en sociale-vaardigheidstraining	86	84	86
bevorderen van gezonde leefstijl	65	-	-
aanbieden van (naschoolse) huiswerkklassen	31	-	-
specifieke hulp voor allochtone leerlingen	28	29	44
aanbieden van hulp- en opvangklassen	23	22	26
niet ingevuld	1	1	3
n	784	690	381

(*) verschillen t.o.v. 2007 en 2004 niet significant ($p > 0.05$)

(-) item niet gevraagd in vragenlijst

2.2 Schoolinterne leerlingenzorg

Negen van iedere tien scholen (90%) volgen net als in voorgaande jaren een vaste procedure bij de inschakeling van of doorverwijzing van leerlingen naar externe instellingen als de interne leerlingenzorg niet volstaat of bij consultatieve vragen. Negen procent doet dat niet.

Het merendeel van de scholen (90%) heeft de inhoud en organisatie van de leerlingenzorg vastgelegd in een beleidsdocument. In 2007 was dat 88% en in 2006 was dat 84%.

Negen van iedere tien scholen (93%) hebben één of meer interne zorgcoördinatoren in dienst. Dit is de laatste jaren een constant percentage. Vijf procent van scholen meldt geen zorgcoördinator in dienst te hebben en bij 3% is het onbekend. Tweederde van de scholen (68%) heeft één zorgcoördinator. Zestien procent heeft er twee en 9% heeft er drie tot twaalf.

Havo/vwo-scholen (87%) hebben iets minder vaak een interne zorgcoördinator in dienst.

Scholen beschikken over verschillende instrumenten om zorg te bieden aan leerlingen met problemen. Vrijwel alle scholen hebben een mentoraat (96%) en een vertrouwenspersoon (89%). Daarnaast is er een pakket van middelen voor interne leerlingenzorg die scholen zelf aanbieden. Deze zijn specifieke hulp bij faalangsttraining (78%) en dyslexie (77%), sociale-vaardigheidstraining (74%) en de inzet van schoolmaatschappelijk werk (64%). De helft van de scholen (52%) geeft ondersteuning aan leerlingen met autismestoornissen. Ten opzichte van 2007 zien we een hoger percentage scholen dat leerlingen met ADHD ondersteunt.

Tabel 2.2 Schoolinterne leerlingenzorg voor leerlingen met sociaal-emotionele problemen, gedragsproblemen, ontwikkelingsproblemen of opvoedingsproblemen, 2004-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2008	2007	2004
mentoraat	96	96	95
vertrouwenspersoon	89	91	91
faalangsttraining	78	79	74
specifieke hulp bij dyslexie	77	77	75
sociale-vaardigheidstraining	**74	73	67
schoolmaatschappelijk werk (ingezet door de school)	**64	64	58
specifieke hulp bij autisme (waaronder pdd-nos, Asperger)	52	-	-
anti-pestprogramma	48	50	51
specifieke ondersteuning bij ADHD	*38	22	-
specifieke hulp voor allochtone leerlingen	**17	17	34
andere mogelijkheden	**20	24	40
n	784	690	381

(*) significant verschil ($p < 0.05$) met 2007

(**) significant verschil ($p < 0.05$) met 2004

(-) item niet gevraagd in vragenlijst

In de bovenstaande tabel waarin de beschikbaarheid van zorgvoorzieningen van scholen voor een aantal jaren staat vermeld, valt onder de categorie “andere mogelijkheden” het gebruik van ambulante begeleiding door het REC (bij rugzakleerlingen) en de inzet van psychologen en orthopedagogen.

Het aanbod van leerlinggerichte voorzieningen varieert met onderwijstypen. In de volgende tabel zijn de resultaten weergegeven. Het praktijkonderwijs biedt meer dan gemiddeld sociale-vaardigheidstrainingen aan. Ook wordt het schoolmaatschappelijk werk door deze scholen zelf veel vaker aangesteld en ingezet. Daar staat tegenover dat er minder vaak hulp bij faalangst, dyslexie en autismedoornissen wordt aangeboden.

Scholen voor vmbo/pro schakelen iets vaker zelf het eigen schoolmaatschappelijk werk in maar bieden minder vaak ondersteuning aan leerlingen met autismedoornissen.

Brede scholengemeenschappen (vmbo-vwo) bieden vaker faalangsttrainingen, hulp bij dyslexie en beschikken minder vaker dan gemiddeld over schoolmaatschappelijk werk.

Scholen voor havo/vwo onderscheiden zich van andere scholen doordat zij vaker faalangsttrainingen en ondersteuning bij autisme aanbieden maar een groot deel van de andere voorzieningen juist minder vaak aanbieden.

Er is ook dit jaar geen onderscheid tussen onderwijstypen wat betreft de beschikking over een vertrouwenspersoon, specifieke ondersteuning bij ADHD en specifieke hulp voor allochtone leerlingen.

Tabel 2.3 Schoolinterne leerlingenzorg voor leerlingen met sociaal-emotionele problemen, gedragsproblemen, ontwikkelingsproblemen of opvoedingsproblemen naar onderwijstypen, 2008 (in procenten, n=784)*

	pro	pro/ vmbo	vmbo- vwo	havo/ vwo	totaal
mentoraat	85	97	97	97	96
faalangsttraining	33	79	87	89	78
specifieke hulp bij dyslexie	35	81	86	77	77
sociale-vaardigheidstraining	92	76	70	65	74
eigen inzet schoolmaatschappelijk werk	88	69	57	49	64
specifieke hulp bij autisme	41	43	58	65	52

(* alleen voorzieningen met significante verschillen tussen onderwijstypen ($p < 0.05$) staan vermeld in deze tabel)

Alle scholen hebben personeel met zorgtaken in dienst. De twee meest voorkomende functies zijn die van mentor, die op nagenoeg alle scholen (98%) in dienst is, en die van decaan (83%).

De helft tot tweederde van de scholen hebben remedial teachers, leerlingbegeleiders, dyslexiespecialisten, orthopedagogen/schoolpsychologen of school-

maatschappelijk werkers in dienst. Iets minder dan de helft (45%) heeft een medewerker in dienst die zich bezighoudt met sociale-veiligheidsaspecten op school.

Tabel 2.4 Personele samenstelling scholen naar zorgfuncties, 2005-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2008	2007	2005
mentor	98	98	99
decaan	83	82	84
remedial teacher	*67	69	73
orthopedagoog / schoolpsycholoog	60	61	61
leerlingbegeleider	*59	63	65
dyslexie-specialist	58	56	53
schoolmaatschappelijk werker	56	60	52
veiligheidscoördinator / preventiemedewerker veiligheid	45	-	-
counselor	27	24	25
begeleider hulpklassen	*11	13	15
logopedist	10	11	12
contactfunctionaris allochtone leerlingen	*9	9	18
niet ingevuld	0	0	<1
n	784	690	543

(*) significant verschil ($p < 0.05$) met 2005

(-) item niet gevraagd in vragenlijst

2.3 Schoolintern zorgteam

Net als in 2007 beschikt 86% van de scholen over een overleg van *eigen* medewerkers voor het bespreken van leer- en sociaal-emotionele problemen en gedragsproblemen van leerlingen. Daarmee wordt niet het ZAT bedoeld maar het intern zorgteam.

Een op de acht scholen (12%) beschikt niet over een dergelijk overleg waarvan 3% aangeeft toch met de voorbereiding van zo'n overleg bezig te zijn.

Het intern zorgteam is op een ruime meerderheid van de scholen samengesteld uit de zorgcoördinator/leerlingbegeleiders en afdelings- of teamleiders. Daarnaast nemen in mindere mate mentoren, orthopedagogen, schoolpsychologen, maatschappelijk werkers en docenten deel aan het team.

Bij het intern zorgteam schuift op 14% van de scholen ook een medewerker van een externe instelling aan. Dit betreft vooral schoolartsen (7%), leerplichtambtenaren (5%) en medewerkers van bureau jeugdzorg (3%). Maar soms neemt ook de politie deel aan het overleg, evenals medewerkers van het REC, het algemeen maatschappelijk werk, de ggz of MEE.

Tabel 2.5 Deelnemers aan intern zorgoverleg, 2007-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2008	2007
zorgcoördinator/leerlingbegeleider	*91	83
afdelingsleider/teamleider	*59	52
mentor	50	48
orthopedagoog/schoolpsycholoog	*45	36
schoolmaatschappelijk werker	*42	32
docenten	*8	17
medewerker externe instelling (jgz, Leerplicht, bureau jeugdzorg)	*14	6
counselor	5	4
remedial teacher	6	4
directielid	3	3
vertrouwenspersoon	2	3
overige interne medewerker(s)	6	6
n	676	690

(*) significant verschil ($p < 0.05$) met 2007

2.4 Minimale vereisten voor leerlingenzorg op scholen

Samenwerkingsverbanden is een aantal vragen voorgelegd over de leerlingenzorg op de aangesloten scholen. In 2008 heeft 83% van de samenwerkingsverbanden met de besturen van de aangesloten scholen afspraken gemaakt over voorzieningen die elke school moet hebben in verband met de leerlingenzorg. In 2007 had 89% van de samenwerkingsverbanden hierover afspraken gemaakt. In 9% van de samenwerkingsverbanden zijn deze afspraken in voorbereiding en bij nog eens 9% van de samenwerkingsverbanden zijn geen afspraken gemaakt en zijn partijen ook niet bezig met de voorbereiding van een minimale standaard.

Een ruime meerderheid van de afspraken heeft net als in voorgaande jaren betrekking op het inrichten van schoolgebonden ZAT's (95%) en de aanstelling van een interne zorgcoördinator (91%) (zie tabel 2.6). Daarnaast betreft een meerderheid van de afspraken (57% tot 76%) de inrichting van de leerlingenzorg en leerlingbegeleiding op school, tijdelijke opvangmogelijkheden van leerlingen met gedragsproblemen in schoolinterne reboundvoorzieningen en de inzet van het schoolmaatschappelijk werk.

Bij minder dan helft van de samenwerkingsverbanden hebben de afspraken vooral betrekking op allerlei specifieke ondersteuningsprogramma's, zoals faalangstraining en ondersteuning van leerlingen met ADHD.

In vergelijking met 2007 zien we geen significante wijzigingen in het percentage afspraken optreden.

**Tabel 2.6 Afspraken over leerlingenzorg in samenwerkingsverband, 2004-2008
(meer antwoorden mogelijk, in procenten)**

	2008	2007	2006	2004
per school een ZAT waaraan ook externe instellingen deelnemen	95	95	98	95
per school een eigen interne zorgcoördinator	91	86	92	80
de inrichting van de leerlingenzorg en leerlingbegeleiding	76	75	76	90
tijdelijke opvangmogelijkheden van gedragsmoeilijke leerlingen	*64	52	64	35
inzet van schoolmaatschappelijk werk	57	48	65	45
specifieke hulp bij dyslexie	45	30	48	42
mentoraat	43	52	49	45
faalangstraining	28	31	22	35
remedial teaching	24	30	24	40
sociale-vaardigheidstraining	24	25	22	32
decaanaat	24	19	-	-
vertrouwenspersoon	22	22	-	-
specifieke ondersteuning leerlingen met ADHD	17	6	-	-
anti-pestprogramma	14	14	-	-
specifieke ondersteuning allochtone leerlingen	14	13	-	-
n	58	64	69	43

(-) niet gevraagd

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2004

Alle samenwerkingsverbanden hebben de afspraken over de leerlingenzorg op scholen schriftelijk vastgelegd. Bij 66% van de samenwerkingsverbanden zijn de afspraken vastgelegd in een zorgplan van het samenwerkingsverband, waarvan bij 47% in een gezamenlijk document van scholen en het samenwerkingsverband. Bij 12% van de samenwerkingsverbanden liggen de afspraken alleen in het zorgplan van de school vast en bij 19% in een (ander) document van het samenwerkingsverband.

Ten opzichte van 2007 rapporteert een hoger percentage samenwerkingsverbanden (47% tegen 29%) dat scholen en samenwerkingsverband de afspraken in een gezamenlijk zorgplan hebben vastgelegd.

De samenwerkingsverbanden geven net als in 2007 een gemiddeld rapportcijfer van 7,3 voor de wijze waarop scholen in het samenwerkingsverband problemen van leerlingen signaleren en leerlingen begeleiden die zorg behoeven. De rapportcijfers van de samenwerkingsverbanden variëren van vijf tot acht waarbij 49% een zeven heeft gegeven.

3 ZAT's op scholen voor voortgezet onderwijs

Het schoolgebonden Zorg- en adviesteam (ZAT) op scholen voor voortgezet onderwijs staat centraal in dit hoofdstuk. Een ZAT is een multidisciplinair samenwerkingsverband in de zorgstructuur van het onderwijs waarin professionals uit het (speciaal) onderwijs, het welzijnswerk, de jeugdzorg, de gezondheidszorg en veiligheid structureel samenwerken om kinderen en jeugdigen met (vermoedens van) emotionele, gedrags-, ontwikkelings- en/of schoolleerproblemen en hun gezinnen en scholen te ondersteunen.

Het multi-disciplinaire casuoverleg vormt een vast hoofdbestanddeel van het ZAT. De functies van het ZAT omvatten vroegsignalering/preventie, consultatie, probleemtaxatie/diagnostiek en indicatiestelling, en het activeren en bieden van passende, afgestemde zorgverlening die emotioneel welbevinden, ontwikkeling, positief gedrag, onderwijsdeelname en leerprestaties bevorderen. Andere, minder voorkomende aanduidingen voor dit periodieke overleg met externe functionarissen op school zijn bijvoorbeeld 'zorgbreedtecommissie', 'multidisciplinair team' en 'social team'.

In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens ingegaan op het aandeel scholen voor voortgezet onderwijs dat een ZAT heeft, functies en administratieve aspecten van het ZAT, de samenwerking met de (externe) deelnemers aan het ZAT, het functioneren van het ZAT, en de gepercipieerde resultaten die het ZAT behaalt. We kijken ook naar de beweegredenen van de kleine groep scholen die geen ZAT hebben. Daarna wordt ingegaan op de bestuurlijke afspraken over ZAT's die samenwerkingsverbanden en gemeenten met elkaar, het onderwijs en de provincie hebben gemaakt. In de laatste paragraaf wordt aandacht besteed aan overige relaties tussen scholen, al dan niet met een ZAT, met externe instellingen.

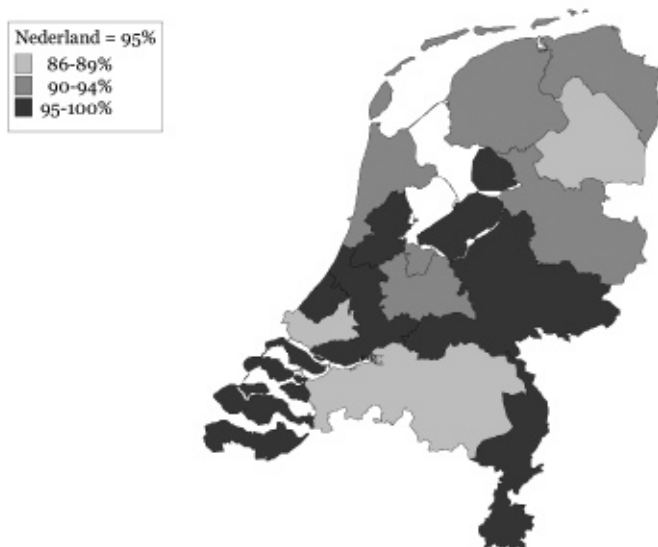
3.1 Dekkingsgraad ZAT's op scholen

Het percentage scholen met een ZAT is in vergelijking met 2007 met drie procentpunten gegroeid tot 95%.

Evenals in voorgaande jaren beschikken scholen voor havo of vwo minder vaak over een ZAT (88%). Dit geldt ook voor praktijkscholen waarvan ook 88% over een ZAT beschikt. Bij de twee andere schooltypen (vmbo en vmbo-vwo) ligt het percentage ZAT's net als in andere jaren juist boven het landelijk gemiddelde (respectievelijk 96% en 97%). Bij praktijkscholen en havo/vwo-scholen meten we in vergelijking met 2007 een hoger percentage ZAT's. In 2007 beschikte 82% van de praktijkscholen en eveneens 82% van de scholen voor havo/vwo over een ZAT.

Er bestaat een regionale verscheidenheid in het percentage scholen met een ZAT. In zes provincies en een grootstedelijke jeugdzorgregio heeft 95% of meer van de scholen een ZAT. In de resterende acht provincies en grootstedelijke regio's ligt het percentage daar net op of ruim onder. Met name in Drenthe, Stadsgebied Haaglanden en Noord-Brabant blijft in 2008 het aandeel ZAT's (86 tot 89%) achter bij het landelijk cijfer.

Figuur 3.1 Scholen met een ZAT naar provincie/grootstedelijke regio, 2008 (n=784)

Een gemiddeld ZAT in het voortgezet onderwijs is beschikbaar voor 712 leerlingen. Dit cijfer is een gemiddeld aantal en geeft een indruk van de reikwijdte van een ZAT. De helft van de scholen heeft een ZAT dat werkt voor 12 tot 541 leerlingen. De resterende helft van de scholen heeft een of meer ZAT's die voor maximaal 2.607 leerlingen actief zijn.

Het bereik van een ZAT is het kleinst bij praktijkscholen waar een ZAT beschikbaar is voor 161 leerlingen. Bij categorale vmbo-scholen is het bereik met 458 leerlingen groter. Het bereik bij brede-scholengemeenschappen (vmbo-vwo) is gemiddeld 974 leerlingen en bij havo/vwo-scholen 1.048 leerlingen.

Negen van iedere tien schoolvestigingen (88%) hebben één ZAT. Zes procent heeft twee ZAT's en de resterende 6% heeft er drie of meer. In 2007 had 92% van de scholen één ZAT.

3.2 Functies en organisatie van het ZAT

De twee meest genoemde functies van het ZAT zijn de interdisciplinaire analyse van ingebrachte casussen (69%) en de advisering van docenten en ander onderwijspersoneel over leerlingen die bij het ZAT zijn besproken (67%).

Andere functies die door een meerderheid van de ZAT's worden vervuld zijn de verwijzing of toeleiding van leerlingen naar externe instellingen (62%) en de afstemming van (externe) hulpverlening op de onderwijszorg (58%). De helft van de ZAT's vervult ook in (zeer) hoge mate een rol bij de probleemverkenning door middel van gesprekken met leerlingen, ouders en andere betrokkenen, screening en aanvullende diagnostiek (49%).

Ten opzichte van 2007 meten we in 2008 een hoger percentage ZAT's die interdisciplinaire probleemanalyse uitvoeren en leerlingen naar externe instellingen verwijzen of toeleiden. Daarentegen worden er minder vaak afspraken met externe instellingen gemaakt over de inzet van preventieve activiteiten op scholen. Ook het genereren van rapportages over hulpvragen en ondersteuningsbehoeften op basis van de ZAT-registratie en de deskundigheidsbevordering van het schoolpersoneel scoren lager dan in 2007.

Tabel 3.2 Functies van het ZAT, 2004-2008 (in procenten)

		2008	2007	2004
	enige mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate
interdisciplinaire probleemanalyse	22	*69	57	-
advisering / consultatie schoolfunctionarissen	27	**67	71	75
verwijzing / toeleiding leerlingen naar externe instelling	33	*62	50	58
afstemming (externe) hulpverlening op onderwijszorg	34	58	-	-
probleemverkenning door gesprekken en screening	35	49	47	60
ambulante begeleiding / hulp aan leerling of gezin	40	**36	36	48
(voorbereiding) indicatiestelling voor bureau jeugdzorg	46	30	34	-
(voorbereiding) indicatiestelling voor rebound	40	28	-	-
bijdrage aan handelingsplannen voor leerlingen	44	26	28	-
(voorbereiding) indicatiestelling voor REC	39	24	20	-
verrichten (aanvullend) diagnostisch onderzoek	48	23	23	-
afspraken inzet prevent. activiteiten ext. instel. op school	48	*13	18	-
genereren inzicht hulpvragen / ondersteuningsbehoefte	35	*11	21	-
deskundigheidsbevordering schoolfunctionarissen	40	*8	11	18
n		743	636	340

(*) significant verschil ($p < 0.05$) met 2007

(**) significant verschil ($p < 0.05$) met 2004

(-) niet gevraagd in vragenlijst

Organisatorische kenmerken van ZAT's

De inrichting van het ZAT is bij 82% van de ZAT's in een beleidsdocument van de school vastgelegd. Bij 16% is dat niet gedaan en 2% weet dat niet.

Het voorzitterschap van het ZAT is een schoolaangelegenheid. Bij een ruime meerderheid van de ZAT's (92%) is de voorzitter een vertegenwoordiger van de school. Dit is al enige jaren een functie voor de (interne) zorgcoördinator (70%). Bij 14% van de ZAT's vervult een directielid deze rol. Afdelingsleiders, jaargroepelers en leerlingbegeleiders zijn bij 9% van de ZAT's voorzitter. In 7% van de ZAT's zijn het schoolpsychologen, orthopedagogen of counselors die deze functie bezetten.

De werkwijze van het ZAT, zoals bij het voorzitterschap, verslaglegging en dossiervorming, is door 29% van de ZAT's voor alle aspecten schriftelijk vastgelegd. Bij 39% is dat voor enkele onderdelen gedaan en 29% heeft dat niet gedaan.

In vergelijking met 2007 hebben de ZAT's vaker de werkwijze van het ZAT in een document vastgelegd. Toen rapporteerde 22% dat te hebben gedaan voor alle aspecten en 29% voor enkele aspecten, en 39% meldde niets te hebben gedocumenteerd.

De vergaderfrequentie van de ZAT's is ten opzichte van 2007 onveranderd. Zes van iedere tien ZAT's (61%) hebben eens per zes weken een casusbespreking. Dertig procent komt vaker bijeen, zoals 10% van de ZAT's die minstens tweewekelijks vergaderen.

Tabel 3.3 Frequentie casusbesprekingen ZAT, 2004-2008 (in procenten)

	*2008	2007	2006	2004
eens per twee weken	10	10	19	19
eens per vier weken	21	20	22	29
eens per zes weken	61	61	53	44
minder frequent	7	9	6	6
onbekend	0	1	1	2
n	743	636	583	340

(*) significant verschil ($p < 0.05$) met 2006 en 2004

Aanmeldingsprocedure

De (interne) zorgcoördinator van de school is de functionaris die het vaakst leerlingen bij het ZAT aanmeldt (69%). Sinds 2004 lijkt de rol van de zorgcoördinator in het aanmeldingsproces centraler te zijn geworden. We zien dan ook dat de rol van de mentor, afdelingsleiders, jaargroepelers, leerlingbegeleiders, docenten en vertrouwenspersonen bij de aanmelding kleiner is geworden.

Tabel 3.4 Functionarissen die leerlingen voor bespreking in ZAT inbrengen, 2004-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2008	2007	2006	2004
(interne) zorgcoördinator	**69	65	62	59
afdelings-/jaargroep leider	**47	48	53	54
leerlingbegeleider	**31	32	35	39
maatschappelijk werker aangesteld door school	28	30	25	27
mentor	***27	54	63	66
orthopedagoog	22	21	17	-
functionaris externe instelling die aan ZAT deelneemt	22	19	13	17
docent	**21	18	23	32
vertrouwenspersoon	***12	25	26	30
counselor	*14	11	11	-
directielid	***7	10	10	19
n	743	636	583	340

(*) significant verschil ($p < 0.05$) met 2007(**) significant verschil ($p < 0.05$) met 2004(***) significant verschil ($p < 0.05$) met 2007 en 2004

(-) niet gevraagd in vragenlijst

Evenals vorig jaar wordt een ruime meerderheid van de leerlingen (77% tegen 73% in 2007) schriftelijk bij het ZAT aangemeld.

De meeste schriftelijke aanmeldingen gebeuren met behulp van een standaard-formulier (64%), de overige 13% op een andere schriftelijke wijze. Bij 15% van de ZAT's wordt de leerling mondeling aangemeld en bij 7% worden leerlingen op wisselende manieren aangemeld.

Zeven op de tien scholen (73%) vragen vooraf toestemming aan de ouders of de leerling om een leerling in het ZAT te mogen bespreken. Ruim een kwart van de ZAT's (26%) vraagt geen toestemming aan ouders of leerlingen. De helft van de scholen vraagt alleen de ouders toestemming, 22% zowel ouders als leerlingen (22%).

In vergelijking met 2007 rapporteren scholen vaker dat zij ouders vooraf toestemming tot bespreking in het ZAT vragen.

Tabel 3.5 Toestemming voor bespreking in ZAT, 2004-2008 (in procenten)

	*2008	2007	2006	2004
ouders	47	40	41	39
ouders én leerling	22	24	29	17
leerling	3	3	3	-
geen toestemming	27	32	26	44
weet niet	1	1	1	3
n	743	636	583	340

(*) significant verschil ($p < 0.05$) met 2007 en 2004

(-) niet gevraagd in vragenlijst

Dossievorming en informatie-uitwisseling

Nagenoeg alle ZAT's (99%) hebben de dossievorming van het overleg van het ZAT geregeld. Dit percentage is even hoog als in voorgaande jaren.

Dossiers worden op verschillende manieren bijgehouden. De meest gekozen werkwijze bestaat uit de verslaglegging van de casusbespreking aan de hand van notulen (78%). Daarnaast houdt 41% van de ZAT's een eigen administratie bij, voegt 37% van de scholen de verslaglegging toe aan het leerlingdossier en houdt 27% van de externe instellingen een eigen kinddossier aan.

Minder dan de helft van de scholen (42%) hanteert één methode en 33% twee methoden.

Een minderheid van de scholen (34%) heeft een protocol voor uitwisseling van informatie over leerlingen in het ZAT. In 2007 was dat 30%.

Tweederde van de scholen (64%) heeft een dergelijk protocol (nog) niet, maar 27% meldt evenals in voorgaande jaren dit wel in voorbereiding te hebben.

3.3 Aantal en aard casussen

Op de helft van de scholen worden per zitting van het ZAT één tot tien leerlingen besproken. Bij de andere helft loopt dat op tot dertig. Het gemiddeld aantal besproken leerlingen bedraagt 11,0. Dat was in 2006 en 2007 ook het geval. Op scholen met een leerlingstal tot 600 worden er gemiddeld 10,5 leerlingen besproken, op grotere scholen gemiddeld 11,7.

De laatste jaren is de samenstelling van de topvier van problemen van leerlingen die in het ZAT worden besproken, constant. Problemen die in het ZAT regelmatig tot zeer vaak wordt besproken zijn (in aflopende volgorde): opvoe-

dingsproblemen (77%), gezinsproblemen (76%), onhandelbaar gedrag in de klas of op school (74%) en zorgwekkend verzuim (73%). Een derde van de scholen (32% tot 37%) constateert deze problemen zelfs vaak tot zeer vaak. Op afstand rapporteert ongeveer de helft van de scholen gezondheidsproblemen (46%) en ADHD (44%). Andere problemen worden door 7% tot 41% genoemd.

**Tabel 3.6 Aard en frequentie van in ZAT besproken problematiek
(in procenten, n=743)**

	regelmatig	(zeer) vaak	totaal
opvoedingsproblemen	45	32	77
gezinsproblemen	39	37	76
onhandelbaar gedrag in de klas en op school	38	36	74
zorgwekkend verzuim	38	35	73
gezondheidsproblemen (inclusief verslaving)	34	12	46
overbewegelijk gedrag (ADHD)	32	12	44
agressief gedrag	28	13	41
ontwikkelingsproblemen	28	12	40
autismespectrum stoornissen (klassiek autisme, pdd-nos)	28	11	39
depressief gedrag	29	10	39
stil en teruggetrokken gedrag	31	7	38
politie- of justitiecontacten	24	10	34
vermoeden mishandeling thuis	20	7	27
angsten	18	4	22
vandalisme	5	2	7

Ten opzichte van 2004 rapporteren scholen dat de ZAT's vaker leerlingen met zorgwekkend verzuim, gezondheidsproblemen, vermoedens van mishandeling thuis, politie- of justitiecontacten, depressiviteit en angsten bespreken.

Tabel 3.7 Ontwikkeling regelmatig tot (zeer) vaak besproken problematiek in ZAT, 2004-2008* (in procenten)

	2008	2007	2006	2004
zorgwekkend verzuim	73	72	68	64
gezondheidsproblemen	46	51	49	44
depressief gedrag	39	36	40	31
politie- of justitiecontacten	34	23	15	19
vermoeden mishandeling thuis	27	23	23	14
angsten	22	22	27	17
n	743	636	583	340

(* alleen onderwerpen vermeld met significant verschil 2008 t.o.v. 2004 ($p < 0.05$))

Er bestaat een samenhang tussen enkele in het ZAT besproken probleemsoorten en het onderwijstype van de leerling. In de onderstaande tabel zijn verschillen tussen onderwijstypen inzichtelijk gemaakt. Daarbij is net als hierboven gekeken naar onderwerpen die regelmatig tot (zeer) vaak aan de orde komen.

In het praktijkonderwijs blijken de volgende soorten problemen vaker dan gemiddeld voor te komen: leerlingen met politie- of justitiecontacten, agressief gedrag en opvoedingsproblemen. Depressief gedrag scoort net als in voorgaande jaren lager in de ZAT-besprekingen.

Bij de vmbo-scholen (vmbo/pro) zien we dezelfde problematiek als bij het praktijkonderwijs. Daaraan kan onhandelbaar gedrag in de klas worden toegevoegd. Leerlingen met depressief gedrag worden minder dan gemiddeld besproken. De brede scholengemeenschappen (vmbo-vwo) onderscheiden zich door meer gerapporteerde depressieve leerlingen en minder leerlingen die met politie of justitie in aanraking zijn geweest.

Het havo/vwo scoort alleen met depressiviteit hoog (46%) en op de andere thema's beduidend lager.

In 2007 waren de verschillen voor de besproken onderwerpen opvoedingsproblemen, vermoedens van mishandeling thuis en overbewegelijk gedrag (ADHD) tussen onderwijstypen significant; dit jaar is dat niet het geval.

Tabel 3.8 Problematiek die in ZAT regelmatig tot (zeer) vaak wordt besproken naar onderwijstypen (in procenten)

	pro	vmbo/ pro	vmbo- vwo	havo/ vwo	totaal
opvoedingsproblemen	82	81	74	67	77
onhandelbaar gedrag klas/school	74	82	73	48	74
agressief gedrag	48	47	40	20	41
depressief gedrag	25	33	45	46	39
politie- of justitiecontacten	54	41	29	12	34
n	84	255	335	69	743

3.4 Deelnemers aan het ZAT

Centraal in deze paragraaf staat de ontwikkeling van de samenstelling en de organisatie van de ZAT's. Daarbij gaat het om welke instellingen deelnemen aan het ZAT, hoe vaak zij dat doen en hoe hun deelname is geregeld. Daarna wordt geïnventariseerd of de doelen van het ZAT en de taken van de deelnemers schriftelijk zijn vastgelegd, in hoeverre de deelnemers op de hoogte zijn van elkaars verantwoordelijkheden en of de te behalen doelen van het ZAT schriftelijk zijn vastgelegd.

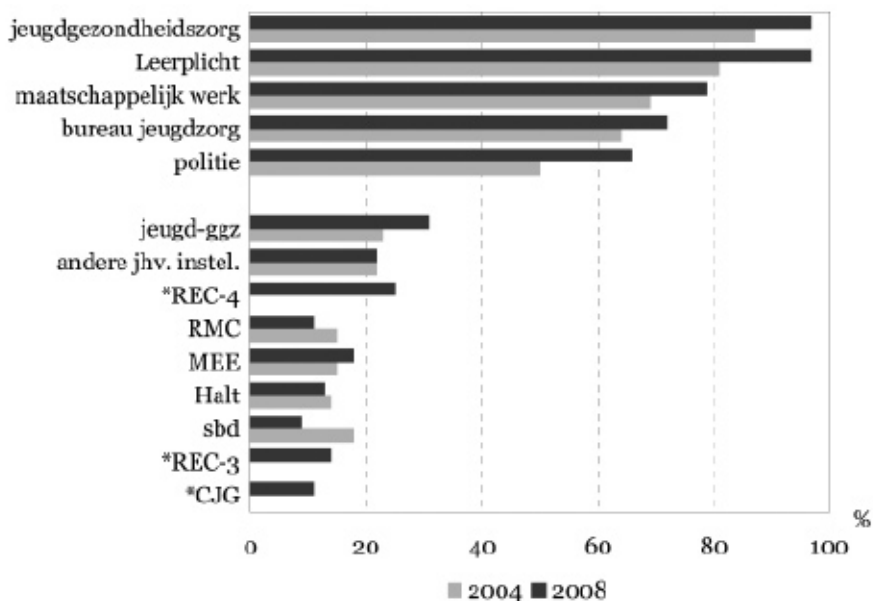
Deelname van functionarissen van externe instellingen

We onderscheiden in het referentiemodel voor ZAT's kerninstellingen en overige instellingen. De vijf kerninstellingen worden geacht vaste partner te zijn van het ZAT, omdat zij vanuit hun eigen invalshoek expertise inbrengen waarmee een groot deel van de ingebrachte casusproblematieken kan worden aangepakt. Voor casussen die buiten het expertisegebied van de kerninstellingen vallen kunnen andere externe partners worden gevraagd deel te nemen aan de casusbespreking van het ZAT.

In het referentiemodel van het casuoverleg nemen naast de medewerker van de school de jeugdarts, de leerplichtambtenaar en het maatschappelijk werk altijd deel. Indien de casusproblematiek dit verlangt schuiven bureau jeugdzorg en politie bij de casusbesprekingen in het ZAT op verzoek aan. De laatste jaren is de inbreng van de jeugd-ggz gelet op de casuïstiek ook belangrijker geworden maar deze partij is nog geen vaste deelnemer van het ZAT in het voortgezet onderwijs.

De onderstaande figuur laat voor alle instellingen zien in welke mate zij aan het ZAT deelnemen.

Figuur 3.9 Samenstelling ZAT's naar deelnemende instellingen, 2004 en 2008

(*) in 2004 niet naar gevraagd

In historisch perspectief zien we dat sinds 2004, het jaar van onze eerste meting, de deelname bij de meeste partijen is gegroeid. De vijf kernpartijen jeugdgezondheidszorg (van 87% naar 95%), Leerplicht (van 81% naar 95%), maatschappelijk werk (van 69% naar 79%), bureau jeugdzorg (van 64% naar 71%) en de politie (van 50% naar 63%) maken vaker deel uit van het ZAT. Bij de andere deelnemers is een toename te noteren voor de jeugd-ggz (van 23% naar 31%) en REC-4 (van 16% in 2006 naar 25% in 2008). De participatie van RMC en de schoolbegeleidingsdienst is tanend (tabel 3.10).

Voor 86% van de *samenwerkingsverbanden* is de afgelopen twee jaar de samenwerking tussen externe instellingen en het onderwijs in het ZAT in (zeer) hoge mate een beleidsprioriteit geweest. Voor 13% gold dat in enige mate en voor 1% niet of nauwelijks.

Bij 41% van de samenwerkingsverbanden is een protocol aanwezig waarin de afspraken over de vertegenwoordiging van functionarissen van scholen en externe instellingen in de ZAT's van scholen zijn vastgelegd. Bij 59% bestaat zo'n document niet maar 37% vindt het belangrijk genoeg om er een te maken. In 2007 had 39% van de samenwerkingsverbanden een protocol en had 30% er een in voorbereiding.

Tabel 3.10 Samenstelling ZAT's naar deelname van instellingen, 2004-2008 (in procenten)

	2008	2007	2006	2005	2004
jeugdgezondheidszorg	**97	95	94	92	87
Leerplicht	**97	95	92	90	81
maatschappelijk werk	**79	79	73	73	69
bureau jeugdzorg	**72	71	71	68	64
politie	**66	63	61	56	50
jeugd-ggz	**31	31	28	27	23
REC-4	*25	20	16	-	-
andere jeugdhulpverleningsinstelling	22	21	23	18	22
MEE	*18	14	13	15	15
REC-3	14	11	10	-	-
Halt	13	13	14	14	14
medewerker namens CJG	*11	7	-	-	-
RMC	*11	16	15	14	15
schoolbegeleidingsdienst	**9	12	14	15	18
andere instelling of functionaris	15	18	17	12	15
n	743	636	583	490	340

NB: alleen significante verschillen t.o.v. 2004 en 2007 berekend;

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007;

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2004;

(-) niet gevraagd.

In de onderstaande tabel is verder uitgewerkt met welke frequentie de partijen deelnemen aan het ZAT. Daaruit blijkt dat de rangorde van altijd deelnemende kerninstellingen dezelfde is als die voor de deelnamepercentages aan het ZAT.

De jeugdgezondheidszorg, de Leerplicht en het maatschappelijk werk nemen frequenter dan in 2006 deel aan de casusbesprekingen.

Van de andere instellingen nemen medewerkers van REC cluster 4 in vergelijking met 2006 frequenter deel aan casusbesprekingen. Ook functionarissen die namens het CJG aan het ZAT deelnemen nemen in vergelijking met 2007 frequenter deel (3% altijd in 2008 tegen 1% altijd in 2007).

De schoolbegeleidingsdienst en functionarissen van RMC echter draaien in 2008 minder frequent in het ZAT mee.

Tabel 3.11 Samenstelling ZAT's naar frequentie deelname van instellingen, 2004-2008 (in procenten)

	altijd			op verzoek		
	2008	2007	2006	2008	2007	2006
jeugdgezondheidszorg	**88	85	78	**9	11	16
Leerplicht	**87	84	75	**9	11	16
maatschappelijk werk	**74	71	65	6	8	8
bureau jeugdzorg	61	59	57	**10	12	14
politie	30	30	26	36	33	35
jeugd-ggz	**18	18	14	14	13	14
andere jeugdhulpverleningsinstelling	9	8	10	14	13	14
REC-4	***7	5	3	**18	15	13
MEE	6	5	5	11	9	8
schoolbegeleidingsdienst	**4	5	8	*5	7	7
RMC	*4	6	5	7	10	10
medewerker namens CJG	*3	1	-	8	6	-
REC-3	1	1	1	13	10	9
Halt	1	1	1	12	12	13
andere instelling of functionaris	***10	15	14	3	3	3
n	743	636	583	743	636	583

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2006

(***) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007 en 2006

(-) niet gevraagd

Samenstelling ZAT's naar kerninstellingen

De ZAT's in Nederland kennen een uiteenlopende samenstelling. Toch zijn er naar kerninstellingen inmiddels enkele vaste patronen te onderscheiden.

Negen van iedere tien ZAT's (95%) worden vast of op afroep bezet door een jeugdarts of schoolverpleegkundige én een leerplichtambtenaar, al dan niet in combinatie met functionarissen van een of meer andere kerninstellingen. In 2007 was dat bij 92% en in 2006 bij 88% van de ZAT's het geval.

Als we vervolgens alle mogelijke combinaties van samenwerking in het ZAT tussen kerninstellingen bekijken zien we het volgende beeld. Driekwart van de ZAT's (76%) is samengesteld uit een vertegenwoordiger van de school, een jeugdarts of schoolverpleegkundige, een leerplichtambtenaar, een maatschappelijk werker en andere functionarissen. In 2007 gold dat voor 73% van de ZAT's, in 2006 voor 65%.

Bij 69% van de ZAT's (68% in 2007 en 66% in 2006) is het ZAT samengesteld uit een jeugdarts, een leerplichtambtenaar en een medewerker van bureau jeugdzorg, eventueel aangevuld met medewerkers van de twee overige kerninstellingen.

In 64% van de ZAT's (60% in 2007 en 57% in 2006) neemt naast een jeugdarts en een leerplichtambtenaar een politieambtenaar plaats.

In de volgende tabel is bij de samenstelling van de ZAT's aangegeven welke *unieke* combinaties van vijf kerninstellingen voorkomen, al dan niet aangevuld met overige instellingen (niet vermeld in tabel 3.12). Er is weinig veranderd ten opzichte van 2007 en 2006. Ruim een derde van de ZAT's (36%) is naast een medewerker van de school uit alle vijf kerninstellingen samengesteld. Bij 18% nemen vier partijen deel aan het ZAT en ontbreekt bureau jeugdzorg. Bij 16% van de ZAT's zijn er vier kerninstellingen actief en ontbreekt de politie. Negen procent van de ZAT's bestaat uit vier deelnemende kerninstellingen zonder het maatschappelijk werk.

Tabel 3.12 Meest voorkomende unieke samenstellingen ZAT's naar vijf kerninstellingen, 2004-2008 (in procenten)*

	*2008	2007	2006	2004
jeugdarts, Leerplicht, maatschap. werk, bureau jzg, politie	36	36	34	24
jeugdarts, Leerplicht, maatschappelijk werk, bureau jzg	16	15	13	13
jeugdarts, Leerplicht, maatschappelijk werk, politie	18	15	10	9
jeugdarts, Leerplicht, bureau jeugdzorg, politie	9	9	10	10
jeugdarts, Leerplicht, bureau jeugdzorg	8	8	9	9
jeugdarts, Leerplicht, maatschappelijk werk	6	6	7	8
overige samenstellingen met kerninstelling(en)	6	9	15	24
geen samenstelling met kerninstelling	1	1	2	3
totaal absoluut (n=100%)	743	636	583	342

(*) verschillen met 2007 niet significant ($p > 0.05$), wel met 2004 ($p < 0.05$)

Regionale verschillen in samenstelling ZAT's

Er bestaat een ruime verscheidenheid in de samenstelling van ZAT's. Deze verscheidenheid wordt niet alleen zichtbaar als afzonderlijke ZAT's onderling met elkaar worden vergeleken maar ook als tussen provincies een vergelijking wordt gemaakt. In de onderstaande tabel zijn voor elk van de provincies en grootstedelijk jeugdzorgregio's de deelnamepercentages van de vijf kerninstellingen vermeld. We noemen de meest opvallende samenstellingen.

De jeugdgezondheidszorg en de Leerplicht zijn in alle provincies in een ruime meerderheid van de ZAT's (81%-100%) vertegenwoordigd. In sommige provincies blijven de deelnamepercentages achter bij het gemiddelde.

De deelnamepercentages van het maatschappelijk werk vertoont in vergelijking met de jeugdgezondheidszorg en Leerplicht meer spreiding over de provincies, van 35% in Stadsregio Amsterdam tot 100% in Flevoland.

In Noord-Brabant en Stadsregio Rotterdam rapporteert respectievelijk 28% en 29% van de scholen de geringste deelname van bureau jeugdzorg aan het ZAT. Ook in Friesland, Drenthe en Overijssel ligt de participatie onder het landelijk cijfer. In Flevoland en Stadsgewest Haaglanden echter is bureau jeugdzorg in alle ZAT's een vaste partner.

De politie neemt van alle kernpartijen het minst vaak deel aan het ZAT (landelijk 66%). In de Stadsregio Amsterdam blijft hun aanwezigheid in de ZAT's opvallend beperkt (29%), terwijl scholen in Noord-Brabant en Stadsgewest Haaglanden daarentegen een deelnamecijfer van minimaal 82% noteren.

Tabel 3.13 Deelnemende kerninstellingen aan ZAT naar provincies, 2008 (in procenten)

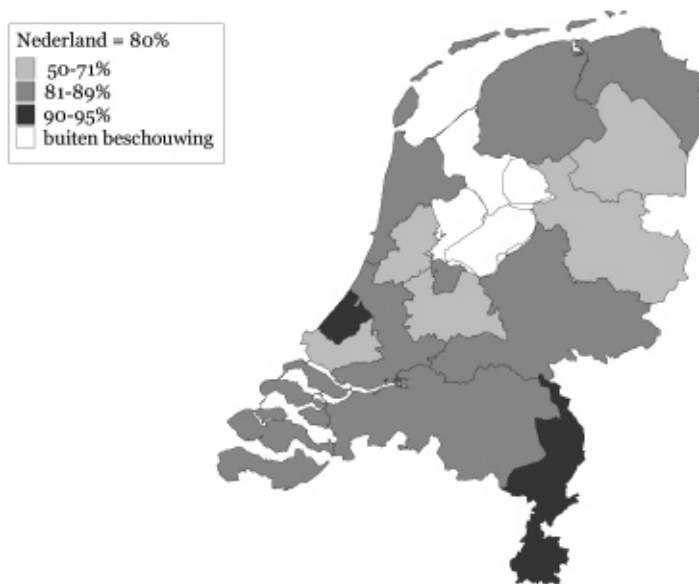
	jeugd- gezond- heidszorg	Leerplicht	maats. werk	bureau jeugdzorg	politie	totaal n (=100%)
Groningen	89	96	70	93	67	27
Friesland	97	97	94	51	66	35
Drenthe	95	100	76	62	71	21
Overijssel	92	96	60	69	69	52
Flevoland	100	100	100	100	69	13
Gelderland	98	97	80	96	73	94
Utrecht	100	98	75	55	55	44
Noord-Holland*	96	98	77	81	70	53
Zuid-Holland**	97	97	86	80	59	64
Zeeland	94	81	88	88	50	16
Noord-Brabant	97	98	98	28	82	107
Limburg	100	98	96	94	67	52
Stadsregio Amsterdam	96	93	35	87	29	68
Stadsgewest Haaglanden	100	100	75	98	85	55
Stadsregio Rotterdam	95	95	95	29	60	42
Nederland	97	97	79	72	66	743

(*) zonder Stadsregio Amsterdam

(**) zonder Stadsgewest Haaglanden en Stadsregio Rotterdam

In de onderstaande kaart is voor de vijftien provincies aangegeven welk percentage van de ZAT's uit vier of vijf kerninstellingen is samengesteld.

Figuur 3.14 ZAT's met deelname van 4 of 5 kerninstellingen naar provincies, 2008 (in procenten van alle scholen met een ZAT, n=743)

In 80% van de ZAT's participeren vier of vijf kerninstellingen. In 2007 was dat 77%. In twee provincies is 92% tot 95% van de ZAT's uit vier of vijf kerninstellingen samengesteld. Het betreft Stadsgewest Haaglanden en Limburg. In zes provincies ligt het percentage ZAT's met vier of vijf kerninstellingen net boven het landelijk gemiddelde. ZAT's in de Stadsregio Amsterdam, de Stadsregio Rotterdam, Utrecht, Overijssel en Drenthe scoren onder het landelijk cijfer.

3.5 Borging samenwerking in ZAT

Een belangrijk facet van de samenwerking tussen scholen en externe partners in het ZAT is de borging van de samenwerking. In het onderzoek meten we de formalisering van de samenwerking af aan de mate waarin deelnemende partijen afspraken schriftelijk vastleggen. Dit is voor elk van de deelnemende instellingen en functionarissen geïnventariseerd en de resultaten zijn in de

onderstaande tabel weergegeven. Daarbij is ook het percentage mondelinge afspraken vermeld.

Tweederde (68%) tot driekwart (79%) van de kerninstellingen heeft mondelinge of schriftelijke afspraken over hun inzet in het ZAT gemaakt. Bij de overige instellingen varieert het percentage afspraken tussen 46% en 68%.

In vergelijking met 2007 en 2006 is het aandeel afspraken tussen instellingen en ZAT niet significant veranderd.

Tabel 3.15 Deelname aan casusoverleg ZAT naar regeling (schriftelijke, mondelinge en alle afspraken tezamen) en deelnemers, 2006-2008 (in procenten)

	2008			2007			2006			n		
	schf.	mon.	tot.	schf.	mon.	tot.	schf.	mon.	tot.	2008	2007	2006
maatschappelijk werk	54	22	77	53	24	77	56	25	81	590	500	427
jeugdgezondheidszorg	52	**27	79	49	31	80	50	33	83	719	607	546
Leerplicht	**51	***28	79	45	35	80	45	37	82	719	602	534
bureau jeugdzorg	50	**22	73	48	27	75	49	28	77	531	449	414
politie	32	37	68	28	42	70	28	43	71	492	399	354
schoolbeg. dienst	*40	28	68	31	24	55	41	25	66	68	75	83
jeugd-ggz	34	29	63	31	36	67	32	32	64	233	197	162
MEE	28	31	59	35	33	68	31	36	67	131	87	78
REC-4	28	38	66	24	40	64	21	38	59	185	124	94
RMC	28	*24	52	22	39	61	25	46	71	82	104	89
andere jhv. instelling	*27	34	61	14	36	50	23	41	64	166	133	135
REC-3	23	31	54	19	40	59	16	33	49	103	68	58
Halt	*20	35	56	6	44	50	14	34	48	99	80	83
medewerker CJG	*18	29	46	5	35	40	-	-	-	84	43	-
andere instelling	41	26	67	50	27	77	49	27	76	113	112	98

(-) niet gevraagd of n<50

(*) significant verschil (p<0.05) t.o.v. 2007

(**) significant verschil (p<0.05) t.o.v. 2006

(***) significant verschil (p<0.05) t.o.v. 2006 en 2007

Schriftelijke afspraken met kerninstellingen

Bij vier van de vijf kerninstellingen, maatschappelijk werk, Leerplicht, jeugdgezondheidszorg en bureau jeugdzorg, heeft de helft de inzet schriftelijk vastge-

legd. De vijfde kerninstelling, de politie, heeft dat bij 32% van de ZAT's gedaan. Bij de andere partijen die aan het ZAT deelnemen heeft 18% tot 40% afspraken over hun deelname in een document vastgelegd.

In vergelijking met 2007 is het aandeel schriftelijke afspraken tussen kerninstellingen en ZAT niet veranderd. Bij de andere partijen in het ZAT kunnen we voor de schoolbegeleidingsdienst, Halt, andere instellingen voor jeugdhulpverlening en het CJG een toename van het percentage schriftelijke afspraken noteren.

Minder dan de helft van de scholen (41%) heeft (ook) met 'andere instellingen of functionarissen' schriftelijke afspraken gemaakt, zoals orthopedagogen, psychologen, medewerkers van het OPDC en welzijnsorganisaties.

Een meerderheid van de ZAT's (60%) heeft met een of meer kerninstellingen schriftelijke afspraken gemaakt over hun deelname aan het ZAT. De resterende 40% heeft dat (nog) niet gedaan. Drie van iedere tien ZAT's (29%) hebben de participatie van vier of vijf kerninstellingen geborgd, 31% heeft dat met een tot drie kerninstellingen gedaan.

In vergelijking met 2004 bestaan er in 2008 vaker afspraken gemaakt met vier of vijf kerninstellingen.

Tabel 3.16 Aantal kerninstellingen in ZAT waarmee schriftelijke afspraken zijn gemaakt, 2004-2008 (in procenten)*

	2008	2007	2006	2004
1 kerninstelling	7	9	13	11
2 kerninstellingen	7	7	11	11
3 kerninstellingen	17	18	16	19
4 of 5 kerninstellingen	29	24	23	17
geen schriftelijke afspraken	40	42	37	42
totaal absoluut (n=100%)	743	636	583	340

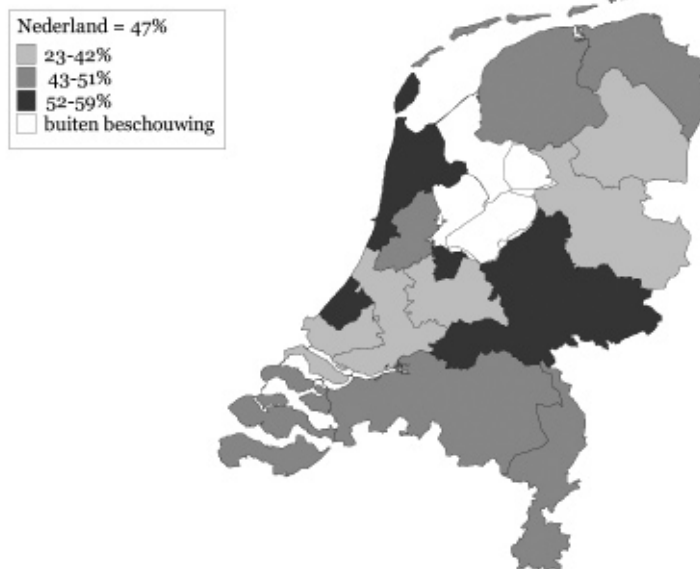
(*) verschillen met 2004 significant ($p < 0.05$), niet met 2007 ($p > 0.05$)

Landelijk heeft 47% van de ZAT's met drie tot vijf kerninstellingen over hun inzet schriftelijke afspraken gemaakt. Het percentage schriftelijke afspraken met drie tot vijf kerninstellingen varieert tussen de vijftien provincies en grootstedelijke jeugdzorgregio's.

Van noord naar zuid beschouwd scoren ZAT's in Gelderland, Noord-Holland en het Stadsgewest Haaglanden met meer dan 50% de hoogste percentages schrif-

telijke afspraken². Scholen in Drenthe, Overijssel, Utrecht, Zuid-Holland en Stadsregio Rotterdam scoren lager dan gemiddeld. In de overige zes provincies en grootstedelijke jeugdzorgregio's ligt het aandeel afspraken met drie of meer kernpartijen op of rond het gemiddelde.

Figuur 3.17 Aandeel ZAT's met schriftelijke afspraken met 3 tot 5 kerninstellingen naar provincies/grootstedelijke regio's, 2008 (in procenten van alle scholen met een ZAT)

In de onderstaande tabel hebben we de meest voorkomende *unieke* combinaties weergegeven van kerninstellingen die de werkafspraken schriftelijk hebben vastgelegd. Bij 10% van de ZAT's hebben alle vijf kerninstellingen de samenwerking schriftelijk vastgelegd. Nog eens 10% heeft dat gedaan voor de vier kerninstellingen zonder de politie. Bij 8% van de ZAT's zijn er schriftelijke afspraken tussen jeugdgezondheidszorg, Leerplicht en het maatschappelijk werk, en bij 7% alleen tussen jeugdgezondheidszorg, Leerplicht en bureau jeugdzorg.

2 Flevoland heeft te weinig waarnemingen in de respons om er betrouwbare uitspraken over te doen.

Andere combinaties komen minder vaak voor (1% tot 5%).

Ten opzichte van 2007 is er in deze verhoudingen niets veranderd. Er zijn wel veranderingen ten opzichte van 2004 te rapporteren. Het betreft met name die combinaties van kerninstellingen waaraan bureau jeugdzorg deelneemt. Daarbij zien we een toegenomen participatie en borging van samenwerking van het bureau in het ZAT. Dat geldt ook voor de politie.

Tabel 3.18 Varianten samenstelling ZAT's naar kerninstellingen met schriftelijke afspraken, 2004-2008 (in procenten)

	*2008	2007	2006	2004
jeugdarts, Leerplicht, maatschap. werk, bur. jzg, politie	10	8	7	6
jeugdarts, Leerplicht, maatschappelijk werk, bureau jeugdzorg	10	8	9	6
jeugdarts, Leerplicht, maatschappelijk werk	8	7	5	8
jeugdarts, Leerplicht, bureau jeugdzorg	7	8	8	6
jeugdarts, Leerplicht, maatschappelijk werk, politie	5	4	3	2
maatschappelijk werk	4	6	7	5
jeugdarts, Leerplicht, bureau jeugdzorg, politie	4	2	3	2
jeugdarts, maatschappelijk werk	1	1	<1	1
overige combinaties van kerninstellingen	10	15	20	21
geen schriftelijke afspraken met kerninstellingen	40	42	37	42
totaal absoluut (n=100%)	743	636	583	340

(*) verschillen met 2006 en 2007 niet significant ($p > 0.05$), wel met 2004 ($p < 0.05$)

Afspraken over omvang van de inzet en functies

Bij 64% van de ZAT's is voor één of meer deelnemers aan het ZAT de omvang van de inzet in het ZAT schriftelijk vastgelegd. Dit percentage ligt lager dan in voorgaande jaren. Voor 2007 bedroeg het 68%, voor 2006 en 2004 respectievelijk 71% en 70%.

Bij 37% van de ZAT's hebben deze afspraken betrekking op medewerkers van het maatschappelijk werk en de jeugdgezondheidszorg, gevolgd door leerplicht-ambtenaren en interne functionarissen van de school of medewerkers van leerlinggerichte voorzieningen.

In vergelijking met 2004 en 2007 meten we bij interne functionarissen van de school of medewerkers van leerlinggerichte voorzieningen een significante afname in het percentage schriftelijke afspraken. Bij de leerplichtambtenaar, politie en jeugd-ggz zien we ten opzichte van 2004 juist een toename van het

percentage schriftelijke afspraken over de inzet in het ZAT. Ten opzichte van 2007 is er bij deze en andere partijen geen verandering in het percentage schriftelijke afspraken.

Tabel 3.19 Deelnemers ZAT met schriftelijke afspraken over omvang van de inzet, 2004-2008 (in procenten)

	2008	2007	2006	2004
maatschappelijk werker	37	41	42	34
jeugdarts of schoolverpleegkundige	37	38	37	38
leerplichtambtenaar	*34	32	30	19
functionarissen van school of leerlinggerichte voorzieningen	**33	39	37	43
functionaris bureau jeugdzorg	27	27	29	25
functionaris politie	*11	11	9	7
functionaris jeugd-ggz	*6	6	4	3
functionaris MEE	4	4	5	4
functionaris namens CJG	1	-	-	-
n	743	636	583	340

(-) niet gevraagd

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2004

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2004 en 2007

Vier van iedere tien scholen (43%) hebben voor alle (21%) of de meeste (22%) functionarissen in het ZAT bindende afspraken over de invulling van hun taken in het ZAT gemaakt. In 2006 gold dat nog voor 70% van de ZAT's toen 28% voor alle en 42% voor de meeste deelnemers de taken had vastgelegd.

Twaalf procent heeft dat met een of enkele functionarissen gedaan. Nog eens vier van iedere tien scholen (40%) hebben hierover geen afspraken gemaakt, 21 procentpunten meer dan in 2006.

Naar het oordeel van 68% van de ZAT's zijn alle deelnemende partijen in het ZAT goed op de hoogte van elkaars verantwoordelijkheden. Bij 27% van de ZAT's zijn de meeste deelnemers van elkaars verantwoordelijkheden goed op de hoogte. Drie procent rapporteert dat de deelnemers onderling onvoldoende kennis van elkaars verantwoordelijkheden hebben.

Vastgelegde doelstellingen ZAT's

Ruim de helft van de scholen (57%) heeft de doelstellingen of taken van het ZAT schriftelijk vastgelegd, 41% heeft dat niet gedaan. In 2007 rapporteerde 53% dat zij doelstellingen of taken schriftelijk hadden vastgelegd.

Meer in detail zien we in 2008 dat de meeste scholen (31%) wel de doelen, maar niet de taken schriftelijk vastgelegd. Bij 23% van de scholen zijn zowel de algemene doelen als de taken van alle of de belangrijkste deelnemers van het ZAT schriftelijk vastgelegd. Vier procent heeft wel de taken geformuleerd maar geen doelstellingen.

Verantwoordelijkheid rondom afhandeling casus

Nagenoeg alle ZAT's (97%) hebben een interne afspraak over wie van de deelnemende partijen in het ZAT de taken coördineert in het geval er meer functionarissen van het ZAT aan dezelfde casus werken. Tweederde (64%) doet dat altijd en 33% meestal. Bij twee procent van de ZAT's is dit aspect van de procedure niet geregeld.

Deze percentages wijken niet af van die voor 2006 en 2007.

Het toezicht op de uitvoering van hulpverlening of andere activiteiten door leden van het ZAT rondom één casus berust bij 64% van de ZAT's bij de voorzitter. Bij 12% van de ZAT's wordt deze functie door een ander lid van het ZAT vervuld en bij 3% door iemand anders. Een vijfde van de ZAT's (20%) heeft geen regeling voor toezicht getroffen in voorkomende gevallen. Deze percentages zijn sinds 2006 niet veranderd.

3.6 Beoordeling functioneren van ZAT's

Deze paragraaf behandelt het functioneren van het ZAT. Scholen konden een algemeen oordeel over het ZAT geven en daarnaast veertien afzonderlijke aspecten van het functioneren van het ZAT beoordelen. Ook de samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs is gevraagd hierover een oordeel te geven.

Het algemene oordeel van scholen over het functioneren van het ZAT, uitgedrukt in een rapportcijfer, is gemiddeld 7,3. De rapportcijfers variëren van een tot tien; 43% geeft een zeven en 39% een acht. In 2007 werd een 7,0 gescoord. Er is geen correlatie tussen het rapportcijfer enerzijds en onderwijstype, grootte van de schoolvestiging of de regio van de schoolvestiging anderzijds.

Er treden wel verschillen in waardering op tussen scholen als afzonderlijke aspecten van het functioneren van het ZAT worden beschouwd.

Er tekent zich een topdrie af van functies van het ZAT die door de scholen het best worden beoordeeld. Meer dan 80% van de scholen vindt dat de expertise van deelnemende partijen (89%), de onderlinge samenwerking tussen die deelnemers (89%) en de wijze waarop de afspraken in het ZAT worden vastgelegd (82%) goed tot zeer goed is.

Daarnaast beoordeelt tweederde tot driekwart van de scholen negen aspecten als goed tot zeer goed. Het gaat om: het voorzitterschap, de zorgvuldigheid bij de uitwisseling van gegevens van leerlingen (privacy), de structuur en het planmatig verloop van het casusoverleg, het nakomen van afspraken, het aantal deelnemende partijen aan het ZAT in relatie tot de effectiviteit, de kwaliteit van de ZAT-administratie, de helderheid van procedures en afspraken in het ZAT, en de inbedding van het ZAT in de structuur van de leerlingenzorg op school.

Tabel 3.20 Oordeel scholen over functioneren ZAT's, 2007-2008 (in procenten)

	2008		2007	
	(zeer) slecht	gaat wel	(zeer) goed	(zeer) goed
expertise van deelnemers	0	10	*89	87
samenwerking tussen deelnemers	1	10	89	84
duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken	1	16	*82	75
voorzitterschap	1	17	78	77
zorgvuldigheid uitwisseling gegevens van leerlingen (privacy)	3	20	77	77
structuur en planmatig verloop van overleg	2	22	75	74
nakomen van afspraken	2	24	73	73
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	3	23	73	70
kwaliteit van de ZAT-administratie	2	26	*69	63
helderheid procedures en afspraken	3	29	66	64
inbedding in structuur van leerlingenzorg op school	5	27	66	66
snelheid van handelen	6	38	55	51
randvoorwaarden voor functioneren	6	42	49	51
passend maatwerk hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	6	45	*46	31
voldoende capaciteit hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	13	51	*32	26
inzet preventieve programma's van ext. instellingen op school	27	47	*21	16
n			743	636

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

De ZAT's doen het op een aantal punten beter dan in 2007. Het gaat daarbij om de expertise van de deelnemende partijen, de verslaglegging van het ZAT en de kwaliteit van de ZAT-administratie. Daarnaast zien we ook een verbetering optreden bij de aard en omvang van de hulpprogramma's die vanuit het ZAT worden ingezet, ondanks het feit dat deze elementen verbetering behoeven. Tot slot constateren scholen dat de inzet van preventieve programma's van externe instellingen enige vooruitgang boekt.

Kwaliteitsverbetering ZAT's volgens scholen

Uit het oordeel van scholen zijn verbeterpunten voor het functioneren van de ZAT's af te leiden. We hebben de aspecten die in de periode 2004-2008 door minimaal 30% van de scholen met 'gaat wel' worden beoordeeld op een rij gezet.

We kunnen voor 2008 dezelfde verbeterpunten als voor 2007 noteren, alleen de volgorde is veranderd. Circa de helft van de scholen noemt drie verbeterpunten: de omvang van de capaciteit van de hulpprogramma's die vanuit het ZAT voor leerlingen, ouders en scholen worden ingezet, de inzet in scholen van preventieve programma's van externe instellingen, en de aard van de hulpprogramma's die vanuit het ZAT voor leerlingen, ouders en scholen worden ingezet. Daarnaast zijn er twee aspecten die ook in voorgaande jaren zijn genoemd: de randvoorwaarden waaronder het ZAT functioneert (42%) en de snelheid waarmee het ZAT handelt (38%).

Tabel 3.21 Verbeterpunten functioneren ZAT's, 2004-2008 (in procenten)*

	2008	2007	2006	2004
omvang van hulpprogramma's vanuit het ZAT	51	51	-	-
inzet preventieve programma's van ext. instellingen op school	47	50	-	-
aard van hulpprogramma's vanuit het ZAT	45	50	-	-
randvoorwaarden voor functioneren	42	37	39	37
snelheid van handelen	38	41	39	42
n	743	636	583	340

(-) niet gevraagd

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2004 en 2007

Laten we scholen zelf de keuze welke onderdelen van het functioneren van het ZAT met prioriteit voor verbetering in aanmerking komen dan kan de volgende lijst worden opgetekend.

De inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen is ook in 2008 het meest genoemde verbeterpunt. Daarna noemt circa een derde van de scholen de omvang van de hulpprogramma's die het ZAT inzet en de snelheid waarmee het ZAT handelt. Minder dan 30% van de scholen draagt ook andere punten aan die met prioriteit verbetering behoeven.

Ten opzichte van 2007 en 2006 worden enkele aspecten als verbeterpunt minder vaak naar voren geschoven. Het betreft de snelheid van handelen, de aard van de hulpprogramma's ingezet vanuit het ZAT, de inbedding van het ZAT in de structuur van de leerlingenzorg op school, de randvoorwaarden voor het functioneren van het ZAT, de helderheid omtrent procedures en afspraken, de kwaliteit van de ZAT-registratie, en de kwaliteit van de verslaglegging van het ZAT.

Tabel 3.22 Rangorde gewenste kwaliteitsverbetering van ZAT's naar aspecten van functioneren, 2006-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2008	2007	2006
de inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen	43	44	-
omvang van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	37	34	-
snelheid van handelen	**32	30	36
aard van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	*29	37	-
inbedding in structuur leerlingenzorg op school	**23	22	29
randvoorwaarden voor functioneren	**22	25	33
helderheid omtrent procedures en afspraken	**17	18	24
kwaliteit van de ZAT-registratie	**11	13	18
nakomen van afspraken	11	9	12
zorgvuldigheid uitwisseling leerlinggegevens (privacy)	11	9	9
structuur en planmatig verloop van het casusoverleg	10	8	14
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	9	8	12
kwaliteit van de verslaglegging van het ZAT	**8	11	16
expertise van de deelnemers van het ZAT	6	5	8
voorzitterschap	3	2	4
samenwerking tussen deelnemers van het ZAT	2	2	4
n	690	571	583

(-) niet gevraagd

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2006

Oordeel van samenwerkingsverbanden over functioneren van ZAT's

De samenwerkingsverbanden beoordelen het functioneren van de schoolgebonden ZAT's met een gemiddeld rapportcijfer 7,1. De cijfers variëren van vijf tot acht. Het meest gegeven cijfer is een zeven (52%), gevolgd door een acht (27%). In 2007 was het oordeel ook gemiddeld 7,1.

Minimaal zeven van de tien samenwerkingsverbanden vinden dat de ZAT's op de volgende gebieden (zeer) goed functioneren:

- de onderlinge samenwerking van de leden van het ZAT (90%);
- de expertise van de leden van het ZAT (80%);
- de inbedding van het ZAT in de zorgstructuur van de school (73%);
- de zorgvuldigheid bij de uitwisseling van leerlinggegevens (71%);
- het voorzitterschap (70%).

De helft of meer vindt daarnaast dat de ZAT's goed tot zeer goed functioneren voor wat betreft de structuur en het planmatig verloop van het casusoverleg, het nakomen van afspraken, het aantal deelnemers aan het ZAT in relatie tot de effectiviteit, de helderheid van procedures en afspraken, en de randvoorwaarden voor het functioneren van het ZAT.

Tabel 3.23 Oordeel van samenwerkingsverbanden over functioneren ZAT's, 2007-2008 (in procenten)

			2008	2007
	(zeer) slecht	gaat wel	(zeer) goed	(zeer) goed
samenwerking tussen deelnemers	0	7	*90	73
expertise van deelnemers	1	16	80	72
inbedding in structuur van leerlingenzorg op school	3	23	*73	54
zorgvuldigheid uitwisseling gegevens van leerlingen (privacy)	3	23	71	62
voorzitterschap	0	23	70	61
structuur en planmatig verloop van overleg	4	29	59	59
nakomen afspraken	0	37	59	47
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	3	34	54	52
helderheid procedures en afspraken	5	36	56	37
randvoorwaarden voor functioneren	6	40	50	48
duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken	4	39	49	41
snelheid van handelen	7	53	37	30
passend maatwerk hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	10	49	36	25
kwaliteit van de ZAT-administratie	7	51	29	38
voldoende capaciteit hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	23	49	20	18
inzet preventieve programma's van ext. instellingen op school	31	49	13	16
n			70	71

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

Ten opzichte van 2007 rapporteren de samenwerkingsverbanden vooruitgang bij de samenwerking tussen deelnemende partijen aan het ZAT en bij de inbedding in de zorgstructuur van de school.

Kwaliteitsverbetering ZAT's volgens samenwerkingsverbanden

Een aspect van de werkwijze van het ZAT komt volgens 44% van de samenwerkingsverbanden als eerste voor verbetering in aanmerking. Dat is evenals in 2007 de preventieve hulpverleningsprogramma's van externe instellingen die vanuit het ZAT op scholen worden ingezet (44%).

Daarnaast worden door circa een kwart van de samenwerkingsverbanden vijf aspecten genoemd die met voorrang aangepakt dienen te worden. Het zijn: de helderheid omtrent procedures en afspraken, de inbedding van het ZAT in de structuur van leerlingenzorg op school, de omvang van de hulpprogramma's

ingezet vanuit ZAT, de kwaliteit van de ZAT-registratie en de kwaliteit van de verslaglegging van het ZAT.

In vergelijking met 2007 zien we geen verschuivingen optreden maar het onderscheid in prioriteiten tussen de aspecten is minder scherp geworden. Met andere woorden, de percentages liggen dicht bij elkaar.

Tabel 3.24 Rangorde gewenste kwaliteitsverbetering van ZAT's naar aspecten van functioneren, 2006-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)*

	2008	2007	2006
inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen	44	34	-
helderheid omtrent procedures en afspraken	26	31	30
inbedding in structuur leerlingenzorg op school	24	34	28
omvang van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	24	31	36
kwaliteit van de ZAT-registratie	24	15	14
kwaliteit van de verslaglegging van het ZAT	24	15	12
snelheid van handelen	21	34	36
aard van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	21	24	38
randvoorwaarden voor functioneren	19	21	19
structuur en planmatig verloop van het casusoverleg	19	13	20
expertise van de deelnemers van het ZAT	10	7	10
voorzitterschap	10	4	6
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	9	6	10
nakomen van afspraken	7	4	14
samenwerking tussen deelnemers van het ZAT	6	7	12
zorgvuldigheid uitwisseling leerlinggegevens (privacy)	3	7	12
n	70	74	69

(-) niet gevraagd

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2007

Driekwart van de samenwerkingsverbanden (73%) vindt dat er kwaliteitseisen aan de ZAT's gesteld kunnen worden. Het resterende kwart vindt van niet. Een kwart (27%) heeft over die kwaliteitseisen afspraken met de scholen gemaakt. De helft (46%) heeft dergelijke afspraken nog niet maar werkt er wel aan.

In 2007 vond 63% het belangrijk om kwaliteitseisen te formuleren waarvan 21% dat al had gedaan en 42% er mee bezig was.

3.7 Gepercipieerde resultaten van ZAT's

Scholen en samenwerkingsverbanden hebben de resultaten van de ZAT's beoordeeld. Het gaat daarbij om gepercipieerde resultaten die in zestien resultaatgebieden zijn onderverdeeld.

Resultaten ZAT's volgens scholen

Volgens de helft tot een meerderheid van de scholen worden er door de ZAT's op vijf gebieden in (zeer) hoge mate resultaten geboekt:

- het snel mobiliseren van passende begeleiding of hulp aan leerling of gezin (58%);
- een doeltreffende aanpak van problemen (54%);
- goede probleemtaxatie en diagnostiek (51%);
- goede afstemming van de onderwijszorg en hulp van externe instellingen (50%);
- de tijdige verwijzing van leerlingen naar externe instellingen (49%).

Tussen 30% en 41% van de scholen vindt dat er ook in (zeer) hoge mate resultaten worden geboekt bij: het tijdig signaleren problemen van leerlingen (41%), de verbetering van het welbevinden van leerlingen met problemen die in het ZAT zijn besproken (37%), de vermindering van het zorgwekkend verzuim die in het ZAT zijn besproken (36%), de verbetering van het schoolklimaat (31%) en de ondersteuning leerkrachten en mentoren (30%).

Op drie resultaatgebieden boekt het ZAT geen resultaat. Het ZAT draagt volgens 44% van de scholen niet bij aan een snelle indicatie voor REC of LGF. Er is volgens 24% geen bijdrage van het ZAT aan een snelle indicatie door bureau jeugdzorg en 20% vindt dat leerkrachten ondanks inspanningen van het ZAT zich niet beter op het onderwijs kunnen concentreren.

Tabel 3.25 Gepercipieerde resultaten ZAT's naar resultaatgebieden, 2007-2008 (in procenten)

			2008	2007
	xxx geen	enige mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate
snel mobiliseren van passende begeleiding of hulp	2	39	58	63
doeltreffende aanpak van problemen	1	43	54	58
goede probleemtaxatie en diagnostiek	4	42	*51	44
goede afstemming onderwijszorg en externe hulp	3	46	50	52
tijdige verwijzing van leerlingen	4	44	49	49
tijdig signaleren problemen van leerlingen	11	44	*41	20
welbevinden van leerlingen met problemen verbeterd	2	58	37	43
vermindering van zorgwekkend verzuim	4	58	36	37
verbetering van het schoolklimaat	12	54	*31	17
ondersteuning leerkrachten en mentoren	17	51	30	25
vermindering problematisch gedrag	3	66	29	29
bijdrage aan sociale veiligheid op school	12	59	27	-
vermindering aantal voortijdige schoolverlaters	12	59	25	26
snelle indicatie van bureau jeugdzorg	24	50	*23	32
leerkrachten kunnen zich beter concentreren op onderwijs	20	52	*23	9
verbeteren leerprestaties van probleemleerlingen	11	70	*17	22
snelle indicatie van REC / LGF	44	42	10	-
n			743	636

(-) niet gevraagd

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

Binnen de top tien best beoordeelde resultaten zien we ten opzichte van 2007 een verbetering bij: goede probleemtaxatie en diagnostiek (van 44% naar 51%), tijdig signaleren van problemen van leerlingen (van 20% naar 41%) en een verbetering van het schoolklimaat (van 17% naar 31%).

Behalen van doelstellingen door deelnemers ZAT

Evenals in 2007 zijn acht van iedere tien scholen (81%) tevreden tot zeer tevreden over de mate waarin deelnemers van het ZAT anders dan de school hun doelen waarmaken binnen de gemaakte afspraken. Vijf procent is daarover juist ontevreden en 12% is verdeeld in zijn oordeel.

Capaciteitsproblemen deelnemers

Zeven van iedere tien scholen (72%) rapporteren dat zij capaciteitsproblemen ondervinden bij het bereiken van de doelstellingen van het ZAT. Dit percentage is de laatste jaren stabiel. De knelpunten blijven zich vooral voordoen bij bureau jeugdzorg (volgens 33% van de scholen) en de school zelf (29%). Bij andere partijen ervaren scholen ook knelpunten, zij het iets minder: maatschappelijk werk (19%), jeugdgezondheidszorg (14%), Leerplicht (13%) en de politie (10%).

Tabel 3.26 Deelnemers ZAT bij wie capaciteitsproblemen worden ervaren bij bereiken van doelstellingen ZAT, 2006-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2008	2007	2006
geen capaciteitsproblemen	28	30	25
capaciteitsproblemen, in het bijzonder bij:	72	70	75
bureau jeugdzorg	33	34	37
school zelf (zorgcoördinator of andere functionaris)	29	26	32
maatschappelijk werk	19	17	18
jeugdarts of -verpleegkundige	*14	9	13
leerplichtambtenaar	**13	12	18
politie	10	12	11
jeugd-ggz	9	9	11
MEE	2	4	3
andere deelnemers (orthopedagogen, schoolpsychologen)	7	6	9
n	743	636	583

(-) niet gevraagd

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2006

Resultaten van ZAT's volgens samenwerkingsverbanden

De samenwerkingsverbanden beoordelen de resultaten met een gemiddeld rapportcijfer 7,0. De cijfers variëren van vijf tot negen. Het meest gegeven cijfer is een zeven (50%), gevolgd door een acht (25%). In 2007 was het gemiddelde rapportcijfer ook 7,0.

3.8 Bijdrage van ZAT's aan de reductie van voortijdig schoolverlaten

Evenals in 2007 vindt een kwart van de scholen (25%) vindt dat de ZAT's in (zeer) hoge mate een bijdrage leveren aan het verminderen van het aantal voortijdig schoolverlaters. Ruim de helft (59%) vindt dat ZAT's hierin in enige mate een rol spelen en 12% ziet geen relatie met de reductie van schooluitval.

Het percentage scholen dat vindt dat het ZAT bijdraagt aan de vermindering van de uitval van in het ZAT besproken leerlingen, is in de tijd vrij stabiel.

3.9 Bestuurlijk overleg en afspraken

In deze paragraaf wordt ingegaan op het overleg tussen samenwerkingsverbanden en/of schoolbesturen met gemeenten en de afspraken die daar mogelijk uit voortvloeien over de rol van het ZAT in de zorgstructuur en de inzet van externe instellingen in de ZAT's.

In 2008 voert 67% van de samenwerkingsverbanden en/of aangesloten schoolbesturen periodiek ambtelijk of bestuurlijk overleg met de gemeente over de inzet van gemeentelijk of provinciaal gefinancierde instellingen in de ZAT's van scholen. Bij 33% van de samenwerkingsverbanden gebeurt dat niet, zij het dat 19% aangeeft dit wel te willen doen en voorbereidingen hiervoor treft.

In 2007 werd er door 48% van de samenwerkingsverbanden met de gemeenten overleg gevoerd.

Bij de samenwerkingsverbanden die met gemeenten overleggen, is het in 43% van de gevallen primair het (schoolbestuurlijk) samenwerkingsverband dat de gesprekken voert. Bij 30% zijn het zowel scholen als samenwerkingsverbanden, bij 13% van de samenwerkingsverbanden primair de schoolbesturen.

Voor een aantal onderwerpen, zoals de doelen en taken van het ZAT, het veiligheidsbeleid en doorgaande zorglijnen, is nagegaan in welke mate deze op de overlegagenda staan en in hoeverre daarover afspraken tussen onderwijs en gemeenten zijn gemaakt.

De financiering van het schoolmaatschappelijk werk door de gemeente blijkt het meest besproken onderwerp te zijn. Bij 75% van de samenwerkingsverbanden staat het op de agenda.

Daarna worden de rol van het ZAT bij de aanpak van voortijdig schoolverlaten (62%) en de (mogelijke) samenwerkingsrelatie tussen ZAT en CJG genoemd (60%).

Drie andere onderwerpen die het ZAT raken staan in circa de helft van de samenwerkingsverbanden op de agenda, evenals de doorgaande zorglijnen uit het basisonderwijs en naar het middelbaar beroepsonderwijs toe.

Tabel 3.27 Gespreksonderwerpen samenwerkingsverbanden/schoolbesturen die periodiek overleg met gemeenten voeren, 2008 (in procenten, n=47)

	ja	nee	weet niet
financiering / extra inzet schoolmaatschappelijk werk	75	15	11
rol van het ZAT in het VSV-beleid	62	26	13
samenwerkingsrelatie ZAT-Centrum Jeugd en Gezin	60	28	13
taken van deelnemers aan het ZAT	55	32	13
doelen van het ZAT	55	28	17
doorgaande zorglijn basisonderwijs-VO en VO-mbo	53	34	13
aansluiting ZAT bij Verwijsindex	51	32	17
rol van ZAT in het veiligheidsbeleid op school	34	43	23
invoering meldcode kindermishandeling op school	15	47	38
opvoedingsondersteuning vanuit ZAT	13	68	19

Bij 79% van de samenwerkingsverbanden waar het samenwerkingsverband of de schoolbesturen met de gemeente overleggen, hebben de aangesloten scholen schriftelijke afspraken met de gemeente gemaakt over de inzet van en/of financiering van instellingen in het schoolgebonden ZAT. Bij 15% van de samenwerkingsverbanden zijn er in zijn geheel geen afspraken gemaakt tussen scholen en gemeenten over de inzet en 6% van de samenwerkingsverbanden moet het antwoord schuldig blijven.

De afspraken hebben bij minimaal 60% van de samenwerkingsverbanden betrekking op de inzet van de leerplichtambtenaar, de jeugdgezondheidszorg, bureau jeugdzorg en het maatschappelijk werk in het ZAT. Bij circa de helft gaat het om de politie en de RMC. Afspraken over de jeugd-ggz en de inzet van het CJG in het schoolgebonden ZAT volgen op afstand.

Tabel 3.28 Percentage samenwerkingsverbanden waarin aangesloten scholen afspraken met de gemeente hebben gemaakt over inzet instellingen in schoolgebonden ZAT naar instellingen, 2008 (n=47)

	ja	geen	weet niet
Leerplicht	75	19	6
jeugdgezondheidszorg	68	19	13
bureau jeugdzorg	62	30	8
algemeen/schoolmaatschappelijk werk	60	36	4
politie	53	36	11
RMC	45	40	15
jeugd-ggz	34	45	21
functionaris Centrum voor Jeugd en Gezin	6	83	11

4 Leerlingenzorg op scholen zonder ZAT

In dit hoofdstuk staan scholen zonder ZAT centraal. Achtereenvolgens belichten we de redenen voor het ontbreken van een ZAT op school, de schoolinterne leerlingenzorg en de samenwerking met (externe) instellingen op het gebied van gezondheidszorg, welzijn, jeugdzorg, veiligheid en leerlicht.

Het aandeel scholen zonder ZAT neemt de laatste jaren af. In 2008 heeft 5% van de scholen voor voortgezet onderwijs geen schoolgebonden ZAT. In 2004 was dat nog 11%.

Landelijk hebben naar schatting 50 tot 80 schoolvestigingen geen ZAT. Scholen zonder ZAT blijven oververtegenwoordigd in het praktijkonderwijs en in het categorale havo/vwo (elk 12%). Bij vmbo/pro-scholen en de brede schoolengemeenschappen (vmbo-havo-vwo) bedraagt het aandeel scholen zonder ZAT respectievelijk 4% en 3%.

4.1 Motieven voor afwezigheid van ZAT

De belangrijkste reden voor de afwezigheid van een ZAT is ook in 2008 dat scholen vinden dat hun schoolinterne zorg toereikend is (37%).

Een kwart van de scholen zonder ZAT heeft een alternatief in de vorm van de combinatie van interne leerlingenzorg en de bovenschoolse leerlingenzorg van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs.

Twaalf procent van de scholen heeft geen ZAT, is weliswaar met de oprichting bezig maar ervaart dat het langer duurt dan aanvankelijk werd gedacht.

Tien procent van de scholen rapporteert dat de gemeente geen voorstander van een schoolgebonden ZAT is en daarom geen middelen inzet voor gemeentelijke gefinancierde instellingen die aan het ZAT zouden kunnen deelnemen.

Tabel 4.1 Redenen waarom school niet over ZAT beschikt, 2007-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)*

	2008	2007
schoolinterne leerlingenzorg toereikend	37	46
combinatie van interne leerlingenzorg en samenwerkingsverband volstaat	24	27
voorbereiding oprichting ZAT kost meer tijd dan verwacht	12	-
geen gemeentelijk beleidsprioriteit om gemeentelijk gefinancierde instellingen aan ZAT te laten deelnemen	10	8
externe instellingen hebben te weinig mogelijkheden voor participatie	2	14
onvoldoende financiële middelen beschikbaar	2	8
geen vertrouwen in externe instellingen	2	-
te weinig animo bij externe instellingen	0	6
andere redenen	22	25
geen antwoord	5	2
n	41	52

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2007

4.2 Schoolinterne leerlingenzorg op scholen zonder ZAT

Scholen zonder ZAT verschillen op enkele punten van scholen met een ZAT in hun visie op hun verantwoordelijkheid voor aspecten van de leerlingenzorg. Dat verschil doet zich met name voor bij het onderwijzen van leerlingen en het zo nodig remediëren van leerproblemen en leerachterstanden. Van de scholen zonder ZAT voelt 81% zich verantwoordelijk voor dit aspect tegen 92% van de scholen met een ZAT.

Daarnaast rapporteert een ruime meerderheid van de scholen zonder ZAT (93%) maar toch minder vaak dan andere scholen (98%) dat zij zich verantwoordelijk voelen voor een goed schoolklimaat.

Voor wat betreft andere aspecten van de leerlingenzorg zoals het signaleren en begeleiden van sociaal-emotionele problemen en gedragsproblemen, het aanbod van faalangstraining, sociale-vaardigheidstraining, hulp- en opvangklassen en (naschoolse) huiswerkbegeleiding wijken scholen zonder ZAT niet van af van scholen met een ZAT.

We zien in geringe mate verschillen optreden tussen scholen zonder en met ZAT als het gaat om het percentage medewerkers dat zich op school bezighoudt met het verlenen van extra zorg. Dat verschil doet zich in 2008 alleen voor bij

de aanstelling van logopedisten (20% op scholen zonder ZAT tegen 10% op andere scholen) en begeleiders van hulpklassen (0% tegen 11%).

Er bestaat geen verschil tussen scholen met en zonder ZAT voor wat betreft het aantal eigen (interne) zorgcoördinatoren.

Scholen zonder en met ZAT verschillen nauwelijks van elkaar op het gebied van het aanbod van eigen voorzieningen voor leerlingen met sociaal-emotionele problemen, gedragsproblemen, ontwikkelingsproblemen of opvoedingsproblemen. Verschillen doen zich bij twee voorzieningen voor, namelijk bij het aanbod van faalangsttraining (56% tegen 79% van de scholen met een ZAT) en mogelijkheden voor tijdelijke plaatsing in een reboundvoorziening van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs (66% tegen 81%).

Driekwart van de scholen zonder ZAT (76%) werkt volgens een vaste procedure bij de inschakeling van of doorverwijzing naar externe instellingen van leerlingen met sociaal-emotionele problemen, gedragsproblemen, ontwikkelingsproblemen of opvoedingsproblemen. Dit percentage is lager dan bij scholen met een ZAT waar 91% volgens een procedure werkt.

In 2007 hanteerde 83% van de scholen zonder ZAT een vaste procedure.

Er bestaat geen verschil tussen scholen zonder en met ZAT voor wat betreft het vastleggen van de inhoud en organisatie van de leerlingenzorg. Evenmin zijn er verschillen in de beschikking over een intern overleg van eigen medewerkers voor het bespreken van leerproblemen, sociaal-emotionele problemen en gedragsproblemen van leerlingen.

4.3 Samenwerking met (externe) instellingen

Scholen zonder ZAT schakelen net als scholen met een ZAT ook instellingen in voor leerplicht, zorg, welzijn en veiligheid. Bijna alle scholen hebben contact met de leerplichtambtenaar (95%). Bij minimaal tweederde van de scholen zonder ZAT wordt er samengewerkt met de jeugdarts (93%), maatschappelijk werk (78%), politie (71%) en REC cluster 4 (68%).

De samenwerking in algemene zin tussen deze scholen en externe instellingen is vooral ad hoc of op basis van mondelinge afspraken.

Scholen maken met sommige instellingen schriftelijke afspraken over hun inzet. Dit gebeurt in 2008 het vaakst bij het REC cluster 3 en 4, en het maatschappelijk werk (bij 50% tot 57% van de scholen zonder ZAT).

De contacten tussen school en externe instellingen verloopt op een meerderheid van de scholen via één contactpersoon (59%). Er zijn ook scholen waar meerdere functionarissen van de school contacten onderhouden (29%).

Tabel 4.2 Samenwerking van scholen zonder ZAT met externe instellingen en mate van schriftelijke afspraken over inzet van externe instellingen, 2007-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	samenwerking		schriftelijke afspraken	
	2008	2007	2008	2008
Leerplicht	95	98	31	(n=39)
jeugdgezondheidszorg	93	92	32	(n=38)
maatschappelijk werk	78	69	50	(n=32)
politie	71	83	17	(n=29)
REC-4	68	73	50	(n=28)
bureau jeugdzorg	59	65	8	(n=24)
REC-3	56	52	57	(n=23)
jeugd-ggz	*37	63	-	-
Halt	*37	62	-	-
andere jeugdhulpverl. instel.	*32	62	-	-
MEE	*22	46	-	-
sbd	20	33	-	-
RMC	17	31	-	-
CJG	*2	14	-	-
n	41	52		

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

(-) aantallen in respons te klein ($n < 20$)

5 Relaties van scholen met andere vormen van leerlingenzorg

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten samengevat die betrekking hebben op de toegang tot reboundvoorzieningen, de deelname aan netwerken, en het oordeel over de ambulante begeleiding door het REC cluster 4. Daarna wordt ingegaan op de deelname van scholen aan lokale en regionale netwerken (anders dan het ZAT) en doorgaande zorglijnen in het voortgezet onderwijs.

5.1 Reboundvoorzieningen

Voor 80% van de scholen is de reboundvoorziening een integraal onderdeel van het zorgaanbod, even vaak als in 2007. Een vijfde van de scholen (19%) beschikt (daarnaast ook) over een schoolinterne opvangklas voor gedragsmoeilijke leerlingen. In totaal heeft 85% van alle scholen toegang tot een reboundvoorziening van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs of een eigen schoolinterne opvangklas. De resterende 15% heeft geen toegang tot een reboundvoorziening.

Tabel 5.1 Beschikking over interne of externe reboundvoorziening, 2004-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2008	2007	2006	2004
toegang tot reboundprogramma samenwerkingsverband	*80	80	67	42
toegang tot schoolinterne reboundvoorziening	19	20	17	16
n	784	690	661	381

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2006 en 2004

Scholen voor praktijkonderwijs (72%) en havo/vwo-scholen (68%) hebben minder vaak de beschikking over een reboundvoorziening, vmbo-scholen juist vaker (94%).

Tabel 5.2 Beschikking over reboundvoorzieningen naar onderwijstype (meer antwoorden mogelijk, in procenten, n=784)

	pro	pro/ vmbo	vmbo- vwo	havo/ vwo	totaal
reboundvoorziening samenwerkingsverband	66	90	80	67	80
schoolinterne reboundvoorziening	17	28	15	8	19
toegang tot reboundvoorziening	72	94	85	68	85

5.2 Collegiale consultatie en ambulante begeleiding

Negen van iedere tien scholen (89%) maken deel uit van een netwerk van coördinatoren van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs voor collegiale consultatie. In 2007 gold dat voor 79% van de scholen.

Het REC cluster 4 ondersteunt scholen met expertise, bijvoorbeeld in de vorm van (preventief) ambulante begeleiding van leerlingen met ernstige gedragsproblemen en/of psychiatrische stoornissen. Negen van iedere tien scholen (92%) maken gebruik van ambulante begeleiding van leerlingen met een LGF-budget op school.

Het oordeel over deze vorm van begeleiding is volgens 69% van alle scholen voldoende (36%) tot goed (33%). Daar staat tegenover dat 6% de begeleiding slecht vindt en 17% matig.

5.3 Relaties van scholen met andere lokale en regionale netwerken

Het ZAT is in termen van een onderwijs- en zorgnetwerk met een deelnamepercentage van 95% in 2008 de meest voorkomende vorm van samenwerking tussen scholen en externe instellingen. Naast het ZAT bestaan er lokale en regionale netwerken die gericht zijn op de zorg of hulpverlening aan jongeren. Daarbij valt te denken aan RMC-netwerken, justitienetwerken, netwerk Centrum Jeugd en Gezin, en buurtnetwerken.

Als we kijken naar de deelname van scholen aan deze netwerken dan geeft 35% van de scholen aan in een lokaal of regionaal netwerk anders dan het ZAT te participeren en 62% niet. Drie procent heeft de vraag niet beantwoord.

In 2007 rapporteerde 46% van de scholen te participeren en 50% niet.

Een kwart van de scholen (25%) weet niet van het bestaan van deze netwerken buiten de school. Nog een vijfde (21%) zou wel willen deelnemen aan deze netwerken en 15% vindt dat juist niet nodig.

Voor vier netwerken is nagegaan in welke mate scholen daaraan deelnemen. Deze netwerken staan in de onderstaande tabel vermeld, samen met de frequentie waarin scholen participeren.

Tabel 5.3 Deelname aan netwerken naar frequentie, 2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten, n=784)

	deelname	altijd	op verzoek
RMC-netwerk / voortijdig schoolverlaten	20	8	12
preventieve politie/justitienetwerken (inclusief Veiligheidshuis)	17	7	10
netwerk Centrum Jeugd en Gezin	17	6	11
Justitienetwerk	12	3	9

Aan het RMC-netwerk/netwerk voortijdige schoolverlaten wordt door 20% van de scholen deelgenomen. Het Justitienetwerk heeft de belangstelling van 12% van de scholen, het preventieve politie/justitienetwerk en het netwerk CJG hebben elk de belangstelling van 17% van de scholen.

5.4 Doorgaande zorglijnen voortgezet onderwijs

In vergelijking met voorgaande jaren meldt een hoger percentage scholen dat er afspraken zijn gemaakt over de uitwisseling van informatie met het basisonderwijs en middelbaar beroepsonderwijs over leerlingen met gedrags- en opvoedingsproblemen.

Bij de instroom van leerlingen uit het basisonderwijs zijn er op 62% van de scholen hierover met basisscholen afspraken gemaakt. Drie van iedere tien scholen (31%) heeft dit niet gedaan.

Bij de uitstroom naar het mbo heeft 41% van de scholen een regeling getroffen. Dat is 8% meer dan het jaar daarvoor maar nog altijd een minderheid.

Tabel 5.4 Vastgelegde afspraken over risico- en zorgleerlingen naar kritisch moment in schoolloopbaan, 2004-2008 (in procenten)

	bij aansluiting op basisonderwijs				bij overgang naar mbo			
	*2008	2007	2006	2004	*2008	2007	2006	2004
vastgelegde afspraken	62	57	56	48	41	33	34	30
geen vastgelegde afspraken	31	36	36	44	49	54	53	62
onbekend	6	7	8	8	10	13	13	8
n	784	690	661	381	784	690	661	381

(*) significante verschillen ($p < 0.05$) t.o.v. 2004-2007

Een hoger percentage afspraken tussen het voortgezet onderwijs en het mbo komt op twee schooltypen voor, namelijk bij het praktijkonderwijs waar 60% van de scholen een regeling met het ROC/AOC heeft getroffen en bij de categoriale vmbo-scholen (49%). Bij de havo/vwo-scholen, wier leerlingen in beperkte mate doorstromen naar het mbo, heeft 18% afspraken gemaakt en bij de brede scholengemeenschappen is dat 35%.

6 Organisatie van de bovenschoolse leerlingenzorg

In de hoofdstukken 6 en 7 staan verschillende aspecten van de leerlingenzorg van en in het samenwerkingsverband centraal. Daarbij worden de volgende onderwerpen belicht: de minimale standaard van leerlingenzorg op scholen, de ambulante begeleiding door het REC, doorgaande zorglijnen en, in hoofdstuk 7, de organisatie, functies en resultaten van het bovenschoolse ZAT.

6.1 Organisatie van de bovenschoolse leerlingenzorg

De meeste samenwerkingsverbanden werken volgens een vaste werkwijze in het geval scholen voor voortgezet onderwijs problemen van leerlingen zelf niet meer kunnen oplossen of behoefte hebben aan consultatie of ondersteuning. Bij 86% is dat staande praktijk. Bij 14% van de samenwerkingsverbanden gebeurt dat niet, maar 7% is wel bezig met de ontwikkeling van zo'n procedure. In 2007 werkte 85% volgens een vaste procedure.

De meeste samenwerkingsverbanden (94%) hebben een zorgplan (81%) of ander beleidsdocument (13%) waarin de inhoud en organisatie van hun leerlingenzorg is vastgelegd. Bij 1% van de samenwerkingsverbanden is een dergelijk document in voorbereiding en 4% heeft er geen. In 2007 beschikte 88% van de samenwerkingsverbanden over een zorgplan of ander beleidsdocument waarin de inhoud en organisatie zijn vastgelegd.

6.2 Relatie met speciaal onderwijs

De Regionale Expertisecentra (REC's) in het speciaal onderwijs bieden het reguliere onderwijs ondersteuning in de vorm van preventief ambulante hulp en begeleiding van leerlingen met een leerling-gebonden budget (rugzakje). Naast hun (reguliere) onderwijstaak bieden zij voor bepaalde doelgroepen ook onderwijsprogramma's aan zoals Herstart of Op de Rails. In het onderzoek wordt aandacht besteed aan de relatie tussen samenwerkingsverbanden enerzijds en REC clusters 3 en 4 anderzijds.

Voor enkele werkgebieden waarop het speciaal onderwijs actief is, is gevraagd in hoeverre er met het REC afspraken over de inzet van het REC zijn gemaakt. Negen van iedere tien samenwerkingsverbanden (86%) hebben afspraken gemaakt over (de toeleiding naar) de programma's Herstart (84%) of Op de Rails (60%) van het REC cluster 4.

Meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden (61%) heeft afspraken gemaakt over de inzet van het REC-4 bij de ambulante begeleiding van rugzakleerlingen, de inzet bij preventief ambulante hulp (59%) en bij de (toeleiding naar) indicatiestelling voor het speciaal onderwijs (59%). Met het REC-3 worden aanmerkelijk minder vaak afspraken over deze zaken gemaakt.

Ten opzichte van 2007 is er vooruitgang geboekt bij de samenwerking bij de (toeleiding naar) indicatiestelling voor het speciaal onderwijs bij REC cluster 3. In vergelijking met 2006 zijn er vaker afspraken gemaakt over de inzet van ambulante begeleiding en indicatiestelling naar het speciaal onderwijs met REC cluster 3 en over (de toeleiding) naar Herstart of Op de Rails.

Tabel 6.1 Afspraken samenwerkingsverbanden met REC naar expertisevelden, 2006-2008 (in procenten)*

	2008	2007	2006
<i>REC-3</i>			
inzet ambulante begeleiding (rugzak)	**47	33	25
inzet preventief ambulante hulp	26	14	13
indicatiestelling speciaal onderwijs	*30	15	15
<i>REC-4</i>			
Herstart / Op de Rails	**86	82	68
Herstart	60	-	-
Op de Rails	84	-	-
inzet ambulante begeleiding (rugzak)	61	54	54
inzet preventief ambulante hulp	59	44	52
indicatiestelling speciaal onderwijs	59	46	51
n	70	72	69

(*) significante verschillen ($p < 0.05$) t.o.v. 2007 en 2006

(**) significante verschillen ($p < 0.05$) t.o.v. 2006

(-) niet als apart item gevraagd

6.3 Doorgaande zorglijnen

In het kader van doorgaande zorglijnen is ook dit jaar onderzocht in hoeverre de samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs afspraken met de samenwerkingsverbanden primair onderwijs (WSNS-verbanden) en het mbo maken over de overdracht van informatie over zorg- en risicoleerlingen bij de overgang van leerlingen naar het voortgezet onderwijs en bij de aansluiting tussen voortgezet onderwijs en mbo. Ook is bekeken of er afspraken zijn gemaakt over speciale onderwijs- of begeleidingsprogramma's voor risicoleerlingen.

Relatie met primair onderwijs

In 86% van de samenwerkingsverbanden zijn er tussen het samenwerkingsverband en het basisonderwijs of WSNS-verband afspraken gemaakt over de overdracht van informatie rond risicoleerlingen als zij het voortgezet onderwijs instromen. Bij de resterende samenwerkingsverbanden (14%) bestaan deze afspraken niet. In 2007 had 78% van de samenwerkingsverbanden afspraken met het basisonderwijs over deze materie.

In de helft van de samenwerkingsverbanden (46%) bestaan er afspraken met het basisonderwijs over specifieke begeleidings- of instroomprogramma's voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. Van de overige 54% meldt 29% bezig te zijn met de voorbereiding van zulke afspraken en 25% daaraan niet te werken.

In 2007 had 38% van de samenwerkingsverbanden afspraken met het basisonderwijs gemaakt.

Relatie met het middelbaar beroepsonderwijs

Nog steeds een minderheid van de samenwerkingsverbanden (43%), maar wel vaker dan in 2007, heeft met het mbo afspraken gemaakt over risico- en zorgleerlingen bij de aansluiting op het voortgezet onderwijs. Zes van iedere tien samenwerkingsverbanden (57%) hebben dat niet gedaan maar hier wordt door 29% van de samenwerkingsverbanden gewerkt aan een regeling.

In 2007 had 28% van de samenwerkingsverbanden afspraken met het mbo gemaakt.

Tweevijfde van de samenwerkingsverbanden (44%) heeft samen met de mbo-partners in de regio speciale onderwijs- en instroomprogramma's voor risico-

leerlingen gerealiseerd. Een kwart (23%) is daarmee nog bezig en 33% doet het niet. Deze percentages zijn vergeleken met 2007 nauwelijks veranderd. Minder dan de helft van de samenwerkingsverbanden die met het mbo samenwerken (43%) is positief over de samenwerking met het mbo op het gebied van doorgaande zorglijnen, 53% is neutraal en 4% is negatief.

6.4 Overleg met gemeente en provincie

Het merendeel van de samenwerkingsverbanden (87%) voert evenals in voorgaande jaren overleg met de gemeente over de preventie van voortijdig schoolverlaten. De thema's doorgaande zorglijnen en de samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorg over afstemming van de indicatiestelling komt bij circa de helft van de samenwerkingsverbanden op de agenda voor.

Tabel 6.2 Thema's van overleg samenwerkingsverbanden met gemeente, 2006-2008 (in procenten)*

	2008	2007	2006
preventie voortijdig schoolverlaten	87	86	96
doorgaande zorglijnen in het onderwijs	54	60	67
afgestemde indicatiestelling (speciaal) onderwijs-jeugdzorg	*50	42	32
n	70	72	69

(*) significante verschillen ($p < 0.05$) t.o.v. 2006

Driekwart van de samenwerkingsverbanden (73%) voert met de provincie (of grootstedelijke regio) overleg over een of meer onderwerpen die in onderstaande tabel zijn vermeld.

Meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden (57%) voert met de provincie gesprekken over de inzet van bureau jeugdzorg in de ZAT's op scholen. De helft (46%) praat over de inzet van bureau jeugdzorg in het eigen ZAT of over de werkzaamheden van bureau jeugdzorg bij de reboundvoorziening.

De inzet van de geïndiceerde jeugdzorg en de ontwikkeling van centrale indicatiestelling voor het speciale onderwijszorg, jeugdzorg of AWBZ-zorg staat minder vaak op de agenda.

**Tabel 6.3 Overleg van samenwerkingsverband met provincies naar thema's, 2008
(meer antwoorden mogelijk, in procenten, n=70)**

inzet van bureau jeugdzorg in het ZAT op scholen	57
inzet van bureau jeugdzorg in het ZAT van het samenwerkingsverband	46
inzet van bureau jeugdzorg bij reboundvoorziening	46
inzet van geïndiceerde jeugdzorg bij reboundvoorziening	40
inzet van geïndiceerde jeugdzorg bij andere programma's voor risicjongeren	26
vormgeving centrale indicatiestelling speciale onderwijszorg, jeugdzorg, AWBZ-zorg	26

7 Het bovenschoolse ZAT van het samenwerkingsverband

In dit hoofdstuk wordt uiteenlopende aspecten van het bovenschoolse ZAT belicht. Het gaat daarbij om de organisatie, de deelname van externe instellingen aan het ZAT, het functioneren en de gepercipieerde resultaten van het bovenschoolse ZAT en de afspraken die over het bovenschoolse ZAT met gemeenten zijn gemaakt.

7.1 Bovenschoolse ZAT's in het voortgezet onderwijs

Minder dan de helft van de samenwerkingsverbanden (44%) beschikt over een bovenschools ZAT, door sommige samenwerkingsverbanden aangeduid met PCL of bovenschools zorgplatform. In het bovenschools ZAT worden problemen en de speciale (onderwijs)behoefte van leerlingen besproken en beoordeeld en in samenspraak met de deelnemende externe instellingen een aanpak voor deze leerlingen geïnitieerd en/of uitgevoerd. De resterende helft (56%) heeft geen bovenschools ZAT maar 4% geeft aan de oprichting van een bovenschools ZAT voor te bereiden.

Het percentage bovenschoolse ZAT's is de laatste jaren niet veranderd. In 2006 en 2007 had respectievelijk 42% en 46% van de samenwerkingsverbanden een bovenschools ZAT.

De samenwerkingsverbanden dragen verschillende motieven aan waarom er geen bovenschools ZAT is maar de meest genoemde is dat de combinatie van de interne leerlingenzorg op scholen en het aanbod van het samenwerkingsverband volstaat. Op afstand melden samenwerkingsverbanden dat alleen de schoolinterne leerlingenzorg volstaat of dat het samenwerkingsverband bezig is met de oprichting van een ZAT maar dat het wat langer dan gepland duurt.

**Tabel 7.1 Redenen waarom samenwerkingsverband niet over ZAT beschikt, 2008
(meer antwoorden mogelijk, in procenten, n=39)**

combinatie van interne leerlingenzorg en samenwerkingsverband volstaat	59
schoolinterne leerlingenzorg toereikend	15
voorbereiding oprichting ZAT kost meer tijd dan verwacht	13
geen gemeentelijke financiering	8
externe instellingen hebben te weinig mogelijkheden voor participatie	8
onvoldoende eigen financiële middelen beschikbaar	0
andere redenen	41

Onder andere redenen vallen uiteenlopende antwoorden zoals dat er maar één school voor voortgezet onderwijs is, dat scholen zeer autonoom zijn, dat de regio te groot is voor een bovenschools ZAT, dat er op gemeentelijk niveau een jeugdhulpteam functioneert, dat een lid van de PCL participeert in het schoolgebonden ZAT of dat er geen behoefte is.

7.2 Functies en organisatie van bovenschoolse ZAT's

In vergelijking met 2006 en 2007 zijn de taken van het bovenschoolse ZAT nauwelijks veranderd. De taken van de bovenschoolse ZAT's blijven in (zeer) hoge mate liggen bij de interdisciplinaire probleemanalyse van ingebrachte casussen (84%), de verwijzing of toeleiding leerlingen naar een externe instelling (81%) en advisering of consultatie van schoolpersoneel over vraagstukken die met de leerlingenzorg te maken hebben (77%).

De probleemverkenning bij leerlingen en ouders wordt door 61% van de samenwerkingsverbanden genoemd en is bijna weer op het niveau van 2006 (79%). Andere functies of taken die in hoge mate door het ZAT worden vervuld, worden door minder dan helft van de samenwerkingsverbanden genoemd.

Tabel 7.2 Functies van het bovenschoolse ZAT, 2006-2008 (in procenten)*

		2008	2007	2006
	enige mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate
interdiscipl. probleemanalyse van ingebrachte casussen	16	84	76	-
verwijzing en toeleiding van leerlingen naar ext. instel.	13	81	82	89
advisering/consultatie schoolfunctionarissen	23	77	73	86
probleemverkenning bij leerlingen/ouders	23	61	39	79
verrichten van (aanvullend) diagnostisch onderzoek	42	45	33	-
bijdragen aan handelingsplannen voor leerlingen	48	42	27	36
(voorbereiding) indicatiestelling voor bureau jeugdzorg	39	42	27	-
afstemming (externe) hulpverlening op onderwijszorg	48	42	-	-
(voorbereiding) indicatiestelling speciale onderwijszorg	36	39	-	-
kortdurende begeleiding/hulp leerling/ouders	36	36	18	-
(voorbereiding van) indicatiestelling voor REC	55	32	33	-
inzicht genereren hulpvragen/ondersteuningsbehoefte op basis van ZAT-registratie	29	29	-	-
toeleiden/verzorgen eigen prevent. amb. begeleiding	58	26	33	39
afspraken inzet prev. activiteiten ext. instel. op scholen	39	19	24	-
deskundigheidsbevordering schoolfunctionarissen	42	16	6	32
n		31	33	28

(-) niet gevraagd

Organisatorische kenmerken van het bovenschoolse ZAT

Een derde van de bovenschoolse ZAT's (33%) komt wekelijks bij elkaar voor casusbesprekingen. Een kwart van de ZAT's (23%) vergadert tweewekelijks en 7% een keer per drie weken. Zestien procent bespreekt leerlingen een keer maand en 16% vergadert minder vaak dan de andere ZAT's.

De aanmelding van leerlingen bij het bovenschoolse ZAT gebeurt evenals in voorgaande jaren voornamelijk op schriftelijke wijze (87%), merendeels met een standaardformulier (77%). Bij de resterende 13% worden leerlingen afwisselend mondeling of schriftelijk aangemeld. In afwijking van voorgaande jaren zijn er geen samenwerkingsverbanden meer waarbij een leerling louter mondeling wordt aangemeld.

Bij een kwart van de bovenschoolse ZAT's (26%) spreekt het ZAT altijd met de ouders alvorens het kind in het eerste casusoverleg wordt besproken. Bij de helft (54%) van de ZAT's gebeurt dat soms en bij 19% nooit.

De helft van de ZAT's (52%) spreekt altijd met de school over hun leerling voor de eerste casusbespreking. Een derde (39%) doet dat soms en 10% nooit.

Een vijfde van de ZAT's (19%) spreekt altijd eerst met de ouders én de school.

Het aantal leerlingen dat per zitting van het ZAT wordt besproken varieert tussen 2 en 30, gemiddeld 9,5 leerlingen. Bij de helft van de bovenschoolse ZAT's zijn dat 2 tot 6 leerlingen per zitting.

Dossievorming en informatie-uitwisseling

Alle bovenschoolse ZAT's houden dossiers bij van de (uitkomsten van) casusbesprekingen. Dat gebeurt op verschillende manieren, dikwijls in combinatie met elkaar. Tweederde (68%) heeft een eigen administratie waarin de dossiers van de besproken cliënten worden bewaard. Bij 61% van de bovenschoolse ZAT's worden (ook) gespreksverslagen gemaakt. Overigens wordt bij 42% een eigen administratie bijgehouden én notulen gemaakt.

Scholen en de deelnemende instellingen houden zelf ook een leerling- of kind-dossier bij (respectievelijk bij 39% en 32% van de ZAT's).

Voor de uitwisseling van gegevens over leerlingen die in het ZAT worden besproken is door de helft van de ZAT's (52%) een protocol opgesteld. Dat was in 2007 niet anders. De andere helft (48%) heeft geen protocol maar 23% zegt ermee bezig te zijn.

7.3 Samenwerkingsafspraken met externe deelnemers in het bovenschoolse ZAT

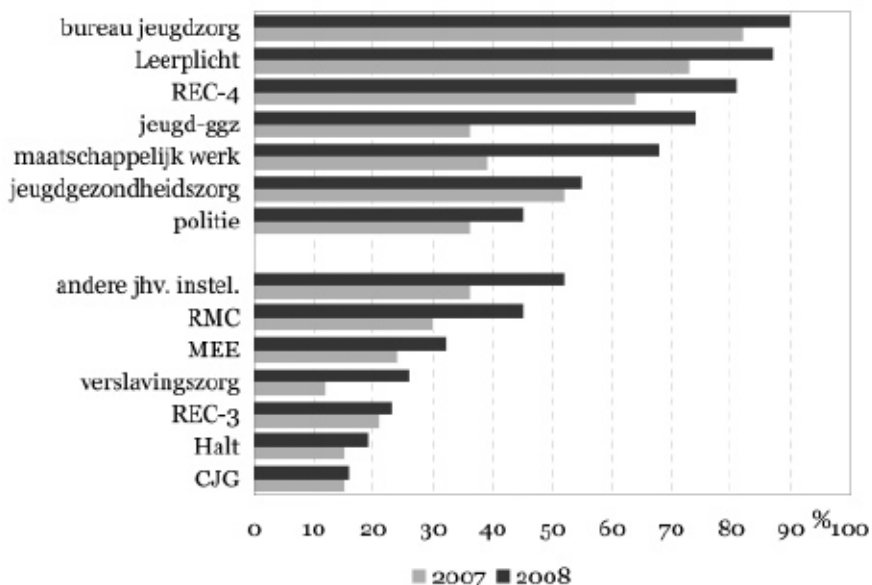
Het bovenschoolse ZAT is samengesteld uit een vertegenwoordiger van het samenwerkingsverband en van externe instellingen op het gebied van jeugdgezondheidszorg, leerplicht, welzijn, jeugdzorg of veiligheid. In deze paragraaf gaan we na in welke mate externe instellingen deelnemen aan het ZAT, wat hun deelnamefrequentie in de casusbesprekingen is en in welke mate hun deelname schriftelijk is vastgelegd.

Deelname van externe instellingen

In de onderstaande figuur is voor 2007 en 2008 te zien welke instellingen participeren in het bovenschoolse ZAT. Uit de figuur is af te lezen dat bureau jeugdzorg en de leerplichtambtenaar de kernpartijen zijn in bovenschoolse ZAT. Hun respectieve deelnamecijfers zijn 90% en 88%, gezamenlijk nemen zij deel aan 84% van de ZAT's. Daarnaast kennen REC cluster 4 (81%) en de jeugd-ggz (68%) hoge deelnamecijfers.

Ten opzichte van 2007 meten we hogere deelnamecijfers voor de jeugd-ggz en het schoolmaatschappelijk werk.

Figuur 7.3 Samenstelling bovenschoolse ZAT's naar deelnemende instellingen, 2007 en 2008

Deelnamefrequentie externe instellingen

De casusbesprekingen van het ZAT worden naast een medewerker van het samenwerkingsverband het vaakst bijgewoond door bureau jeugdzorg, de leerplichtambtenaar en een medewerker van het REC cluster 4. In 68% van de bovenschoolse ZAT's is bureau jeugdzorg altijd bij de casusbesprekingen

aanwezig, gevolgd door de leerplichtambtenaar (52%) en een vertegenwoordiger van het REC cluster 4 (52%). Andere partijen nemen minder frequent deel aan het ZAT.

Tabel 7.4 Samenstelling bovenschoolse ZAT's naar frequentie deelname van externe instellingen, 2007-2008 (in procenten)

			2008	2007
	altijd	op verzoek	deelname	deelname
bureau jeugdzorg	68	23	90	82
Leerplicht	52	36	87	73
REC-4	52	29	81	64
jeugd-ggz	26	48	*74	36
maatschappelijk werk	36	32	*68	39
jeugdgezondheidszorg	32	23	55	52
andere jhv. instel.	26	26	52	36
politie	16	29	45	36
RMC	13	32	45	30
MEE	0	32	32	24
verslavingszorg	3	23	26	12
REC-3	3	19	23	21
Halt	0	19	19	15
medewerker namens CJG	6	10	16	15
andere instelling of functionaris	-	-	32	18
n			31	33

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

Borging deelname aan ZAT van externe functionarissen

Het is belangrijk voor de continuïteit, duidelijkheid en het onderlinge vertrouwen dat samenwerkingsverbanden en externe partners hun samenwerking in het bovenschoolse ZAT vastleggen. Voor enkele partijen is voor zover de respons het toelaat (minimaal 20 samenwerkingsverbanden) de schriftelijke borging vastgesteld.

De bovenschoolse ZAT's hebben met bureau jeugdzorg (71%) het vaakst afspraken over hun deelname aan het ZAT gemaakt. De helft van de bovenschoolse ZAT's hebben dat gedaan met het maatschappelijk werk, REC cluster 4 en de Leerplicht. Bij de jeugd-ggz is 30% van de deelname schriftelijk geregeld.

Tabel 7.5 Deelname aan bovenschoolse ZAT naar schriftelijke afspraken met externe partners, 2007-2008*

	2008	2007	2006
bureau jeugdzorg	71	52	(n=28)
maatschappelijk werk	57	-	(n=21)
REC-4	52	57	(n=25)
Leerplicht	52	50	(n=27)
jeugd-ggz	30	-	(n=23)
jeugdgezondheidszorg	-	41	-

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2007

(-) aantallen in respons <20

7.4 Beoordeling functioneren van de bovenschoolse ZAT's

Het functioneren van het bovenschoolse ZAT is door de samenwerkingsverbanden op drie manieren beoordeeld. Eerst is vastgesteld in welke mate de deelnemers op de hoogte zijn van elkaar verantwoordelijkheden. Vervolgens hebben de samenwerkingsverbanden hun ZAT met een rapportcijfer kunnen beoordelen en tot slot konden zij aan de hand van een uitgebreide lijst met items over het functioneren een oordeel geven.

In 2008 rapporteert 65% van de samenwerkingsverbanden dat over het algemeen alle deelnemers aan het bovenschoolse ZAT goed op de hoogte zijn van elkaars verantwoordelijkheden. Bij 32% van de samenwerkingsverbanden geldt dat voor de meeste deelnemers. Een samenwerkingsverband (3%) meldt juist dat de partijen in het ZAT onvoldoende kennis hebben van elkaars verantwoordelijkheden.

In 2007 waren in 73% van de samenwerkingsverbanden alle partijen goed op de hoogte van elkaars verantwoordelijkheden, in 2006 was dat 86% en in 2005 70%.

Het functioneren van het eigen bovenschoolse ZAT wordt gewaardeerd met een gemiddeld rapportcijfer 7,2. De cijfers variëren van zes tot negen; 43% geeft een zeven en 27% een acht.

Samenwerkingsverbanden is een lijst voorgelegd met zestien items over het functioneren van het bovenschoolse ZAT. Per item kon op een 5-punts-schaal,

variërend van zeer slecht tot zeer goed, een oordeel worden gegeven. De lijst met de resultaten is in de onderstaande tabel vermeld.

Tabel 7.6 Oordeel over functioneren bovenschools ZAT, 2007-2008 (in procenten)*

	2008		2007	
	(zeer)	gaat	(zeer)	(zeer)
	slecht	wel	goed	goed
samenwerking tussen deelnemers	0	6	94	91
expertise van deelnemers	0	13	87	91
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	0	19	81	73
nakomen afspraken	0	23	77	70
voorzitterschap	0	13	74	73
kwaliteit van de ZAT-administratie	10	19	71	73
structuur en planmatig verloop van overleg	3	29	68	67
duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken	7	26	68	70
zorgvuldigheid uitwisseling gegevens van leerlingen (privacy)	7	32	61	73
helderheid procedures en afspraken	7	36	58	67
inbedding in structuur van leerlingenzorg op school	10	36	55	42
snelheid van handelen	3	39	55	49
randvoorwaarden voor functioneren	3	48	48	64
passend maatwerk hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	7	45	**48	21
voldoende capaciteit hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	29	45	26	12
inzet preventieve programma's van ext. instellingen op school	32	58	10	12
n			31	33

(*) percentages 'geen oordeel' niet vermeld

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

In algemene zin valt op dat 12 van de 16 items door een meerderheid van de samenwerkingsverbanden als goed tot zeer goed zijn beoordeeld. Bij de overige items is het oordeel (sterker) verdeeld.

Twee onderdelen vallen, evenals in 2007, in positieve zin op: de samenwerking tussen en de expertise van de deelnemende partners van het ZAT. Het eerste item wordt door 94% van de samenwerkingsverbanden als goed tot zeer goed beoordeeld, het tweede door 87%. In 2007 bedroegen de percentages voor deze 91%. Zes items van het functioneren van het bovenschoolse ZAT worden door tweederde (68%) tot meer dan driekwart (81%) als goed tot zeer goed beoordeeld. Vier items krijgen van een minderheid een positieve waardering waarvan

er twee door 10% en 26% van de samenwerkingsverbanden positief gewaardeerd worden.

In vergelijking met 2007 zien we een significante verandering in het oordeel over de kwaliteit van de hulpprogramma's die het ZAT inzet. In 2007 werd de kwaliteit door 21% als (zeer) goed beoordeeld, in 2008 is 48% dat oordeel toegeedaan.

De kritiek van samenwerkingsverbanden spitst zich vooral toe op de omvang van de hulpverleningsprogramma's voor leerlingen, ouders en scholen die het ZAT aanbiedt en de inzet van preventieve programma's door externe instellingen op de scholen. Circa een derde van de samenwerkingsverbanden vindt de omvang of inzet van deze programma's (zeer) slecht.

In 2007 was het oordeel over deze twee aspecten niet anders, ook toen vonden samenwerkingsverbanden deze aspecten van het bovenschoolse ZAT zwak.

Kwaliteitsverbetering van bovenschoolse ZAT's

Als we op basis van het bovenstaande oordeel over het functioneren van het ZAT verbeterpunten aanwijzen en daarbij de items als maatstaf nemen die door minimaal 30% van de samenwerkingsverbanden met 'gaat wel' worden gewaardeerd, dan verdienen de volgende onderdelen aandacht:

- de zorgvuldigheid bij uitwisseling van gegevens over leerlingen (privacy);
- de helderheid procedures en afspraken;
- de inbedding van het bovenschoolse ZAT in de structuur van de leerlingenzorg op school;
- de snelheid van handelen;
- de randvoorwaarden voor het functioneren van het ZAT;
- de kwaliteit van de hulpprogramma's die vanuit het ZAT worden ingezet;
- de capaciteit van hulpprogramma's die vanuit het ZAT worden ingezet.

De samenwerkingsverbanden hebben aangegeven wat volgens hen met prioriteit verbeterd moet worden in het functioneren van het bovenschoolse ZAT (tabel 7.7). De resultaten voor 2008 lijken een herhaling van die voor 2007 en 2006.

Naar het oordeel van de samenwerkingsverbanden dient met voorrang aandacht te worden besteed aan de inzet van preventieve programma's op scholen uitgevoerd door externe instellingen en aan de inzet van programma's door het bovenschoolse ZAT zelf, zowel in termen van aard als van omvang.

Op iets meer afstand worden genoemd: de snelheid waarmee door het ZAT of de deelnemers aan het ZAT wordt gehandeld en de positie van het bovenschoolse ZAT in de zorgstructuur van de scholen.

Tabel 7.7 Rangorde gewenste kwaliteitsverbetering van bovenschoolse ZAT's naar aspecten van functioneren, 2006-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)*

	2008	2007	2006
de inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen	55	42	-
aard van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	55	33	54
omvang van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	52	42	50
snelheid van handelen	32	27	23
inbedding in structuur leerlingenzorg op school	29	42	42
helderheid omtrent procedures en afspraken	19	12	12
zorgvuldigheid uitwisseling leerlinggegevens (privacy)	10	0	6
randvoorwaarden voor functioneren	10	15	15
kwaliteit van de ZAT-registratie	10	9	23
structuur en planmatig verloop van het casusoverleg	7	15	12
kwaliteit van de verslaglegging van het ZAT	7	6	12
expertise van de deelnemers van het ZAT	7	0	8
samenwerking tussen deelnemers van het ZAT	3	3	12
nakomen van afspraken	3	12	4
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	3	6	12
voorzitterschap	0	6	0
n	31	33	26

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) met 2007 en 2006

(-) niet gevraagd

7.5 Gepercipieerde resultaten van bovenschoolse ZAT's

De gepercipieerde resultaten die bovenschoolse ZAT behalen zijn op drie manieren gemeten. Ten eerste hebben samenwerkingsverbanden een oordeel gegeven over hun tevredenheid met de mate waarin deelnemende partijen aan het bovenschoolse ZAT hun doelen binnen de kaders van de gemaakte afspraken hebben behaald. Ten tweede kon een rapportcijfer voor de resultaten van het ZAT worden gegeven. Ten derde is met behulp van een uitgebreide lijst van resultaatgebieden een meer gedetailleerd oordeel over de prestaties van het ZAT gegeven.

Driekwart van de samenwerkingsverbanden met een bovenschools ZAT (77%) is tevreden (68%) tot zeer tevreden (10%) over de mate waarin deelnemers aan het ZAT hun vooraf geformuleerde doelen waarmaken. Een vijfde (23%) heeft geen uitgesproken mening. In 2007 was 76% tevreden en 3% ontevreden.

Het algemene rapportcijfer voor de behaalde resultaten van het bovenschoolse ZAT is een 7,3. In 2007 werden de uitkomsten van het bovenschoolse ZAT met een 7,1 beoordeeld maar het verschil is niet significant.

Er zijn zes resultaatgebieden waarop het bovenschoolse ZAT volgens een meerderheid van de samenwerkingsverbanden hoge tot zeer hoge resultaten behaald. Het betreft (in aflopende volgorde) een goede probleemtaxatie en diagnostiek (71%), de tijdige verwijzing van leerlingen (65%), een goede afstemming tussen onderwijszorg en externe hulp, de ondersteuning van de rol van de zorgcoördinator op scholen en de vermindering voortijdig schoolverlaten van in het ZAT besproken leerlingen (alle drie door 58% genoemd), en tot slot het snel mobiliseren van passende begeleiding of hulp (55%).

Tabel 7.8 Behaalde resultaten bovenschoolse ZAT's (totaal = percentages 'enige mate en (zeer) hoge mate'), 2006-2008*

			2008	2007	2006
	enige mate	hoge mate	totaal	hoge mate	hoge mate
goede probleemtaxatie en diagnostiek	29	71	100	67	71
tijdige verwijzing van leerlingen	32	65	97	49	57
vermindering voortijdig schoolverlaten	32	58	90	42	43
ondersteuning van rol zorgcoördinator op scholen	36	58	94	-	-
goede afstemming onderwijszorg en externe hulp	39	58	97	58	46
snel mobiliseren passende begeleiding of hulp	45	55	100	46	68
doeltreffende aanpak van problemen	52	48	100	55	64
vermindering van zorgwekkend verzuim	48	42	90	21	36
tijdig signaleren problemen van leerlingen	42	**36	78	12	36
snelle indicatie bureau jeugdzorg	52	32	84	36	25
snelle indicatie van REC/LGF	55	29	84	-	-
actieve betrokkenheid van ouders	45	23	78	12	11
welbevinden van leerlingen met problemen beter	71	19	90	15	18
vermindering problematisch gedrag leerlingen	71	19	90	12	18
verbeteren leerprestaties probleemleerlingen	74	13	87	9	18
goede concentratie leerkrachten op lesgeven	55	7	62	9	0
adequate ondersteuning leerkrachten en mentoren	71	6	77	12	18
n			31	33	28

(*) percentages voor 'niet of nauwelijks' en 'geen oordeel' niet vermeld

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

Voor de volgende resultaatgebieden zien samenwerkingsverbanden de bovenschoolse ZAT's geen of weinig resultaten behalen. Het gaat om:

- actieve betrokkenheid van ouders van in het ZAT besproken leerlingen (32%);
- goede concentratie van leerkrachten op lesgeven (26%);
- adequate ondersteuning van leerkrachten en mentoren (23%);
- tijdig signaleren van problemen van leerlingen (19%).

7.6 Bestuurlijke afspraken over bovenschools ZAT met gemeente(n)

Meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden (55%) voert periodiek bestuurlijk/ ambtelijk overleg met gemeente(n) over de inzet van externe instellingen in het bovenschoolse ZAT. De resterende helft doet dat niet.

In 2006 en 2007 voerde respectievelijk 42% en 49% van de samenwerkingsverbanden overleg met gemeenten.

De gesprekken tussen samenwerkingsverband en gemeente worden vanuit de zijde van het samenwerkingsverband in 41% van de samenwerkingsverbanden door de coördinator gevoerd. Bij 35% is dat de directeur en bij 29% het bestuur van het samenwerkingsverband.

Driekwart van de samenwerkingsverbanden (76%) die met de gemeenten overleggen, heeft afspraken over de inzet van externe instellingen in het bovenschoolse ZAT vastgelegd in een document. De overige 24% heeft geen afspraken gemaakt.

Het percentage voor 2008 wijkt sterk af van het cijfer van 2007 toen 33% aangaf afspraken te hebben gemaakt.

Bijlage Betrouwbaarheidsmarges

Het is gebruikelijk bij enquêteonderzoek betrouwbaarheidsmarges aan te geven. In de volgende tabel zijn deze marges voor een aantal relevante getallen aangegeven. De afwijkingmarges gelden voor een normale verdeling en een betrouwbaarheid van 95%.

Wat betekent dit? Bij een totaal van 400 respondenten van wie 25% ja zegt op de vraag “Bent u het hiermee eens?”, ligt dit percentage in 95% van de gevallen in werkelijkheid tussen 20,6% en 29,4% (zie grijsgekleurde cel in tabel).

Hoe groter de steekproef, hoe kleiner de marges. Genoemde marges gelden bij benadering.

Tabel A 95%-Betrouwbaarheidsmarges bij gegeven absoluut aantal en percentage

	percentage in tabel			
	5% ja	10% ja	25% ja	50% ja
subtotaal in tabel	95% nee	90% nee	75% nee	50% nee
100	4,9	6,4	8,9	10,2
200	3,3	4,4	6,2	7,2
300	2,6	3,6	5,0	5,8
400	2,3	3,1	4,4	5,0
600	1,9	2,5	3,5	4,1
700	1,7	2,4	3,3	3,8
800	1,5	2,1	3,0	3,5

Het Nederlands Jeugdinstituut: hét expertisecentrum over jeugd en opvoeding

Het Nederlands Jeugdinstituut is het landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken. Het werkterrein van het Nederlands Jeugdinstituut strekt zich uit van de jeugdgezondheidszorg, opvang, educatie en jeugdwelzijn tot opvoedingsondersteuning, jeugdzorg en jeugdbescherming evenals aangrenzende werkvelden als onderwijs, justitie en internationale jongerenprojecten.

Missie

De bestaansgrond van het Nederlands Jeugdinstituut ligt in het streven naar een gezonde ontwikkeling van jeugdigen, en verbetering van de sociale en pedagogische kwaliteit van hun leefomgeving. Om dat te kunnen bereiken is kennis nodig. Kennis waarmee de kwaliteit en effectiviteit van de jeugd- en opvoedingssector kan verbeteren. Kennis van de normale ontwikkeling en opvoeding van jeugdigen, preventie en behandeling van opvoedings- en opgroei-problemen, effectieve werkwijzen en programma's, professionalisering en stelsel- en ketenvraagstukken. Het Nederlands Jeugdinstituut ontwikkelt, beheert en implementeert die kennis.

Doelgroep

Het Nederlands Jeugdinstituut werkt voor beleidsmakers, staffunctionarissen en beroepskrachten in de sector jeugd en opvoeding. Wij maken kennis beschikbaar voor de praktijk, maar genereren ook kennisvragen vanuit de praktijk. Op die manier wordt een kenniscyclus georganiseerd, die de jeugdsector helpt het probleemoplossend vermogen te vergroten en de kwaliteit en effectiviteit van de dienstverlening te verbeteren.

Producten

Het werk van het Nederlands Jeugdinstituut resulteert in uiteenlopende producten zoals een infolijn, websites, tijdschriften, e-zines, databanken, themadossiers, factsheets, diverse ontwikkelings- en onderzoeksproducten, trainingen, congressen en adviezen.

Meer weten?

Met vragen over het Nederlands Jeugdinstituut of zijn beleidsterreinen kunt u op werkdagen van 9 tot 13 uur terecht bij onze Infolijn, telefoon (030) 230 65 64 of via e-mail info@nji.nl.

Voor de meest actuele informatie: www.nji.nl.

Wilt u op de hoogte blijven van nieuws uit de jeugdsector? Neem dan een gratis abonnement op onze digitale Nieuwsbrief Jeugd. Kijk voor meer informatie op onze website: www.nji.nl.

